

แม่ พระในบ้าน

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่คง
อยู่ยืนนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน คือการให้ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่า เป็นทาน
อันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้จึงชื่อได้ว่าแสดงออกซึ่งญาติธรรม พร้อมไปกับการมีส่วนร่วม
เผยแพร่วรรณ เพื่อส่งเสริมสัมมาทัศนคติและธรรมปฏิบัติอันจะอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดี มีคุณภาพ เพื่อเป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงาน
ประเพณี อันเป็นการใช้จ่ายเงินอย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

โปรดติดต่อ....*ธรรมสภา*

เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐

โทร. (๐๒)๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๙๔๐, ๔๔๑๑๕๘๘ โทรสาร (๐๒)๔๔๑๑๙๑๗

การให้ธรรมะชนะการให้ทั้งปวง การรับธรรมะ และนำไปปฏิบัติย่อมชนะการรับทั้งปวงเช่นกัน

พรหมมาติ มาตา ปิตโร

พระราชาธิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖

มาตาปิตุไซรั	พรหมของ บุตรนา
อันสุภาชิตปอง	เปรียบไว้
ให้ผู้ฉลาดตรง	เห็นชอบ ตามแล
ฝังจิตแล้วจักได้	บรู๋ ลีมคุณ ฯ
มาตาปิตุไซรั	ควรนับได้ว่าเป็นพรหม
ของบุตรสุดนิยม	ชมพจน์เทียบเปรียบงดงาม ฯ
เมื่อผู้ฉลาดตรง	ก็จะต้องเห็นชอบตาม
ฝังจิตคิดถึงความ	ที่มีคุณบุญนักหนา ฯ
พ่อแม่ให้กำเนิด	ตั้งแต่เกิดอบรมมา
ให้รู้ทุกสิ่งสา	- รัตตตั้งจิตตั้งสอน ฯ
ชี้ทางธรรมวิถี	ที่คนดีควรลัญจร
ชี้ทางกะลีบร	จึงอาจลี้หนีพ้นพาล ฯ
มารดาและบิดา	มีคุณหาใดเปรียบปาน
คุณนันท์ของท่าน	ฝังกมลจนบรรลัษ ฯ

คำนำ

แม่...พระในบ้าน พระธรรมเทศนาพิเศษ โดย พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ และท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ อันแสดงถึงความหมายของคำว่า **แม่** การตอบแทน การน้อมรำลึกและบูชาในพระคุณอันสูงสุดของแม่ที่ท่านเมตตาแสดงแก่สาธุชนในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ซึ่งธรรมสภาได้รวบรวมและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม ด้วยตระหนักในน้ำใจของแม่ที่มีพระคุณสูงสุด ซึ่งมีอยู่ในดวงใจของผู้ได้ชื่อว่าเป็นแม่ทุกคนเหมือนกันหมดไม่ว่าในโลกนี้หรือโลกไหน ๆ ก็ตาม ซึ่งลูก ๆ ไม่สามารถที่จักจะทดแทนพระคุณอันสูงสุดของแม่ ผู้มีอุปการะแก่ลูกอย่างมากมายจนมีอาจจะพรรณนาให้สิ้นสุดได้เลย

ธรรมสภา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า **แม่...พระในบ้าน** เล่มนี้ จักทำให้ลูกทุกคนรับรู้ถึงความรักของแม่ได้เป็นอย่างดี และพึงร่วมน้อมรำลึกในพระคุณอันสุดจะพรรณนาได้ของแม่ ด้วยการปฏิบัติตนโดยการกระทำหน้าที่ของลูกที่ดีได้อย่างถูกต้อง เพื่อตอบแทนพระคุณของแม่ อันจักนำมาซึ่งความสุขและความสงบเย็นในชีวิตของท่านได้ในที่สุด

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

แม่พระในบ้าน	๑
พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)	
แม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก	๑๓
พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)	
ความรักของแม่	๒๙
พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)	
ภาคผนวก : พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)	
พระคุณของแม่	๓๘
น้อมรำลึกบูชาพระคุณอันสูงสุดของแม่	๔๓

แม่ พระในบ้าน

การตอบแทนพระคุณของแม่

พระธรรมเทศนาพิเศษ โดย
พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟัง ตามสมควรแก่เวลา

งานศพของแม่

วันนี้...เจ้าภาพมาทำศพคุณแม่ ก็อยากจะพูดเรื่องแม่กับญาติโยมสักเล็กน้อย เพื่อจะได้เกิดความสำนึกในหน้าที่ว่า... เราทุกคนมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น พ่อก็มีเหมือนกัน แต่่างงานศพนี้เป็นงานศพแม่ ไม่ใช่งานศพพ่อ เพราะฉะนั้นจะพูดเฉพาะแต่เรื่องแม่เพื่อให้เราทั้งหลายได้นึกว่าเราก็มีแม่เหมือนกัน แล้วเราควรจะทำอะไรกับคุณแม่ของเราบ้าง เมื่อเรานึกได้ว่าเรามีแม่?.....

ความหมายของคำว่าแม่

คำว่า “แม่” ในภาษาไทยนั้น เป็นคำที่น่าฟัง ไพเราะเสนาะหู เป็นคำที่เด็กพูดก่อนคำใด ๆ เด็กพูดได้ก็ต้องพูดคำว่า “แม่” ก่อน แต่ว่าอาจจะพูดไม่ชัด ออกเสียงเป็น “มะ” เป็น “แมะ” อะไรไปก็ได้ แต่จุดหมายก็คือเรียกคนที่เขารู้จักมาก่อนใคร ๆ เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับตัวเขากว่าใคร ๆ ผู้ที่ใกล้ชิดต่อเด็กน้อย ๆ ก่อนใคร ๆ ก็คือ แม่ สัมผัสที่เด็กได้สัมผัสก่อนใคร ๆ ก็คือเนื้อหนังของแม่ น้่านมของแม่ที่ทำให้เด็กรู้จักแม่แล้ว ก็อยากเข้าไปใกล้ เวลาใดเด็กกร้องไห้ พ่อแม่อุ้มมาประทับที่อกหยุดร้องทันที ที่หยุดร้องให้

ก็เพราะเขาได้สัมผัสกับเนื้อหนังที่เขารู้จักดีว่าเป็นเนื้อหนังที่มีแต่ความรัก มีแต่ความเมตตาต่อตัวเขา เขาจึงได้เกิดความรัก ความเคารพบูชา

คำว่า “แม่” จึงเป็นคำที่มีความหมายในทางขึ้นอกขึ้นใจ เราจึงเรียกคนที่เกิดเรามาว่า “แม่” เรียกคำอื่นมันก็ไม่ขึ้นใจ

ในหมู่คนไทยเราเองนั้น เรียกคำว่า แม่ มาตั้งแต่โบราณ ในครอบครัวที่เป็นผู้ดีหน่อย ก็ใช้คำว่า คุณ เข้ามาข้างหน้า เป็นคำให้เกียรติว่า คุณแม่ คุณพ่อ คุณน้า คุณอา คุณลุง คำว่า คุณ นี้ เป็นคำเพิ่มเข้ามา ก็ด้วยความเชิดชูบูชาตนเอง แต่ถึงแม่เราเรียก แม่ เฉย ๆ มันก็เป็นคำที่น่าฟังอยู่นั่นเอง

ผู้หญิงเรานี่อยากจะให้ใคร ๆ เรียกว่า แม่ เพราะเขาเรียกว่าแม่นั้น เป็นการแสดงความรักที่บริสุทธิ์ เป็นการแสดงความรักที่มีความเคารพอยู่ในตัว เรียกอย่างอื่นมันเป็นความรักแบบอื่น เรียกว่า แม่เนี่ยเป็นความรักที่มีความเคารพสักการะบูชา เพราะฉะนั้นผู้ที่ได้เป็นแม่ ย่อมมีความสบายใจ คนที่ไม่มีโอกาสเป็นแม่ เพราะอะไรก็ตาม ก็อยากจะเป็นแม่ของคนอื่นเขา จึงต้องเลี้ยงเด็กไว้ แล้วก็เด็กนั้น เรียกว่าแม่ ก็สบายใจ ยิ่งคนที่ไม่ใช่แม่ เช่น เป็นแม่เลี้ยง แม่เลี้ยงก็เป็นแม่เหมือนกัน แต่ไม่ใช่แม่เกิด เป็นแม่เลี้ยง

คนที่เลี้ยงเรานั้นแหละคือ “แม่”

ความจริงแม่เลี้ยงนั้นแหละสำคัญกว่าแม่เกิด เพราะคนบางคนแม่เกิดตายไปเสียแล้ว แล้วก็มีคนอื่นมาสมัครเป็นแม่ เขาไม่ได้เกิดเรามา แต่เขาสมัครมาเลี้ยงเรา ให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูแก่เรา ให้เราได้อยู่ได้กินอย่างสะดวกสบาย มีความเสียสละทุกอย่าง เพื่อให้เด็กนั้นเจริญเติบโต ความจริงคนที่ เป็นแม่เลี้ยง ควรจะได้รับความเคารพบูชามากกว่าแม่ที่ไม่ได้เลี้ยงเสียอีกด้วยซ้ำไป

สมัยนี้เด็กบางคนเมื่อรู้ว่าไม่ใช่แม่ของตัวเอง เขาก็กลับดูหมิ่น ไม่เคารพ เวลาทำอะไรนิดหน่อยก็นึกในใจว่า ก็ไม่ใช่ลูกของแม่ แม่จึงไม่รักหนู การคิดเช่นนั้นเป็นการคิดเอาเอง ไม่ใช่คิดถูกต้อง น้ำใจของแม่ที่เป็นแม่เลี้ยงหรือทำหน้าที่เลี้ยงเด็ก ก็มีความรัก ความเอ็นดูต่อเด็กนั้นเหมือนกับแม่บังเกิดเกล้า เหมือนกัน บางทีอาจจะมากกว่าเสียด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นอย่ารังเกียจคำว่า แม่เลี้ยง พ่อเลี้ยง แต่ควรจะนึกว่าเขาเป็นแม่ที่เลี้ยงเรา เขาเป็นพ่อที่เลี้ยงเรา เราก็ควรจะเคารพสักการะบูชาเดียวกัน สำหรับคนที่ไม่ม่มีลูก ก็อยากจะเป็นแม่อย่างนี้ แต่คนที่มีโอกาสได้เป็นแม่ ก็มีความสบายใจที่ได้ทำหน้าที่เลี้ยงลูก

ความหวังของแม่

ผู้หญิงเราเมื่อแต่งงานแล้วก็อยากจะเป็นแม่ด้วยกันทั้งนั้น ถ้าไม่มีโอกาสจะเป็นก็มักจะวิ่งเต้นชวนชวาย เขาบอกว่าหลวงพ่อกี่ไหนศักดิ์สิทธิ์ หรือมีอะไรศักดิ์สิทธิ์ ก็มักจะไปกราบไหว้ เพื่อขอให้มียุกับเขาบ้าง อันนี้แสดงว่าน้ำใจของสตรี เมื่อแต่งงานแล้วก็อยากจะเป็นแม่ต่อไป ทำไมท่านจึงอยากจะเป็นแม่ เพราะว่าเมื่อไม่มีลูกก็ไม่ว่าจะทำอะไรให้ใคร เด็กเป็นความหวังของครอบครัว เป็นอนาคตของวงศ์สกุล เพราะฉะนั้น ครอบครัวใดมีบุตรธิดา ก็สบายใจ สบายใจว่าทรัพย์ที่เราหาไว้นั้นไม่ไปไหน จะตกแก่ทายาทของเรา เมื่อเราแก่ชราลงไปจะมีคนเลี้ยงดูเรา ให้ความสุขความสบายแก่เรา เมื่อเราตายลงไปแล้ว ลูกจะได้ทำศพให้แก่เรา อันนี้เป็นความปรารถนาของมารดาทั่ว ๆ ไป

คิดไปแล้วก็เหมือนกับมารดาเห็นแก่ตัว แต่ความจริงไม่ใช่ มันเป็นความคิดที่เป็นธรรมชาติของสตรีที่อยากจะเป็นแม่ และเมื่อได้เป็นแม่ก็มีความสุขสบายใจ ไม่อดทนรอหาใจที่จะเลี้ยงบุตรธิดาของตนให้มีความเจริญเติบโต

คุณธรรมของแม่

คนที่ เป็นแม่ มีคุณธรรมในใจหลายอย่าง เช่น เป็นผู้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาพร้อมในทางพระพุทธศาสนา จึงเรียกว่าคนที่ เป็นแม่ว่าเป็น “พรหม” ของบุตรธิดา ชื่อว่าเป็นพรหมก็เพราะมีคุณธรรมของพรหม พรหมนั้นไม่ใช่รูปปั้นสี่หน้าที่ตั้งอยู่หน้าโรงแรมอาราวิณ แต่หมายถึงคนที่มีคุณธรรมสี่ประการประจำใจ เช่น มีเมตตา ปรารถนาความสุขความเจริญแก่ผู้อื่น มีกรุณา สงสารอยากจะช่วยคนอื่นให้พ้นไปจากความทุกข์ ความเดือดร้อน มีมุทิตา คือยินดีเพลนใจในเมื่อคนอื่นนั้นมีความสุขความเจริญ มีความก้าวหน้าในชีวิต ในการทำงาน ส่วนอุเบกขานั้น เรียกว่าวางเฉย ไม่ใช่เฉย ๆ แต่เฉยเพราะยังไม่มีเรื่องที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เหตุการณ์ปรกติดคล้ายกับคนที่สตาร์ทรถยนต์ดีแล้วก็นั่งดูเฉย ๆ เมื่อใดเครื่องมันดังคึกคัก...ก็เข้าไปแก้ไข แม่ของเราก็เป็นอย่างนั้น เมื่อลูกเป็นไปโดยปรกติก็ไม่ยุ่งอะไร แต่ท่านมองดูอยู่ด้วยความสนใจ มีอะไรขัดข้อง มีอะไรเป็นทุกข์เป็นร้อน คนที่จะวิ่งเข้ามาประคับประคองเราก่อน ใคร...ก็คือแม่ของเรานั้นเอง เพราะคุณแม่ท่านมีคุณธรรม ท่านมีหน้าที่ให้ไม่ได้หวังอะไรตอบแทนมากนัก...เว้นไว้แต่ลูกมีความสำนึก แล้วก็ให้ ถึงไม่ให้ ท่านก็ไม่ไปประท้วง ไม่คิดอะไรจากลูกของท่าน ท่านอยากเห็นความสุขความสบายจากลูก

ความชื่นใจของแม่จากลูก

เมื่อลูกมีความเจริญทั้งกายทั้งใจ มีความเติบโต มีหน้าที่การงานทำเป็นหลักฐาน แม่ฉันแหละเป็นผู้ที่มีความชื่นใจที่สุด มีความสบายใจที่สุดกว่าใคร ๆ เมื่อใดลูกตกต่ำ ชีวิตไม่ก้าวหน้า มีปัญหา มีความทุกข์ ความเดือดร้อน ผู้ที่มาเป็นทุกข์กับเราก่อนใคร ๆ ก็คือคุณแม่ฉันเอง เพราะฉะนั้น แม่ฉันคือผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ของเรา เป็นสหายผู้คอยให้ความช่วยเหลือแก่เราตลอดเวลา ไม่มีคนใดจะมีน้ำใจเท่าแม่ เราลองคิดดู แม่ฉันแหละเป็นผู้มีน้ำใจต่อเราอย่างแท้จริง สมกับที่ท่านเรียกว่าเป็นพรหม ท่านมีพรหมวิหารธรรมอยู่ในใจครบถ้วนทีเดียว

แม่คือเทวดาร่วมโพธิ์ร่วมไทรของลูก

อีกประการหนึ่ง ท่านเรียกแม่ว่า *เทวดา* เพราะให้ความคุ้มครอง ให้ความรักษา ท่านกล่าวว่า บ้านเรือนใดมีการเคารพมารดาบิดา บูชามารดาบิดา บ้านเรือนนั้นมีเทวดาคุ้มครองรักษาบ้านเรือนใด บุตรธิดาไม่เคารพ ไม่บูชา ไม่สักการะต่อมารดาบิดา บ้านเรือนนั้นไม่มีเทวดารักษา เทวดาก็คือความงามความดีนั่นเอง ไม่ใช่เทวดาที่เขาเขียนไว้ตามฝาผนัง เทวดานั้นก็คือคุณธรรมครอบครัวยุคใดเคารพมารดาบิดา คนใดครอบครัวนั้นอยู่เย็นเป็นสุข เพราะฉะนั้น ผู้เคารพมารดาบิดา จึงชื่อว่ามีโพธิ์ร่วมไทรใบดก คุ้มครองรักษาไม่ถูกฝน ไม่ถูกแดด ไม่ถูกความทุกข์ ความเดือดร้อน ครอบงำจิตใจ มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย

ขอให้เราสังเกตดู ในครอบครัวใด บุตรธิดามีความรัก มีความเคารพต่อมารดาบิดา ครอบครัวนั้นก็เป็นปีกแผ่นมั่นคงแน่นอน เพราะความเคารพมารดาบิดานั้นเป็นรากฐานของชีวิต เป็นรากฐานของศีลธรรม เป็นรากฐานของความก้าวหน้า เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงในครอบครัว เมื่อครอบครัวมั่นคง ประเทศชาติก็มั่นคงเป็นธรรมดา แต่ถ้าในครอบครัวไม่มั่นคงแล้ว ประเทศชาติจะมั่นคงได้อย่างไร อะไร ๆ ที่เป็นความมั่นคงของชาติบ้านเมืองนั้น อยู่ที่ความมั่นคงของครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัวก็อยู่ที่สมาชิกของครอบครัวเหล่านั้น เป็นผู้เคารพมารดาบิดา บูชามารดาบิดา

พ่อแม่เป็น “พระในบ้าน”

มารดาบิดานี้ในทางธรรมะท่านถือว่าเป็นพระในครัวเรือน เป็นพระที่เราควรกราบไหว้บูชาสักการะทุกวันเวลา คนเราถ้าไม่รู้จักราบพระที่อยู่ใกล้ ๆ แล้วจะไปไหว้พระที่อยู่ไกล ๆ ได้อย่างไร พระที่อยู่วัดที่อยู่ไกลบ้าน แต่พระที่อยู่ใกล้เรา ก็คือแม่ของเรา พ่อของเรานั่นเอง เราจึงต้องเคารพพระที่อยู่ในบ้านก่อน แล้วมันจะเกื้อกูลแก่การเคารพพระนอกบ้านต่อไป... เคารพอะไร ๆ อื่นต่อไปอีก มารดาบิดาจึงเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นเทวดาผู้ให้ความคุ้มครองรักษาแก่เราตลอดเวลา

พ่อแม่คือครูคนแรกของเรา

มารดาบิดาของเรานั้นก็เป็นเหมือนครูคนแรกของเรา คุณแม่นั้นแหละเป็นครูคนแรก พ่อก็ยังต่อมาอีก...เพราะอะไร? เพราะเราอยู่ใกล้แม่มากกว่าพ่อ เด็กทั่ว ๆ ไปนั้นมักรักแม่มากกว่าพ่อ น้อยคนนักที่จะรักพ่อมากกว่าแม่ อันนี้มันมีเหตุผลหลายอย่างที่ทำให้รักแม่มากกว่าพ่อ อาตมาเองก็เหมือนกัน ใจนี้รักแม่มากกว่าพ่อ ทำไมจึงได้เป็นเช่นนั้น?...ไม่ใช่ความลำเอียง แต่มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ

เราอยู่ใกล้ซัดแม่มากกว่าพ่อ อยู่กับแม่มาตั้งสิบเดือนในห้อง แล้วออกมาเป็นตัวน้อย ๆ ผู้ที่คอยประคบประหงม ป้อนข้าวป้อนน้ำ อาบน้ำอาบทำให้ ล้างสิ่งสกปรกให้ ก็คือคุณแม่นั่นเอง พ่อนาน ๆ จะทำแทนแม่สักทีหนึ่ง แล้วเวลาทำก็เก่ง ๆ ก้าง ๆ ไม่ค่อยจะเรียบร้อย เพราะไม่มีหน้าที่จะต้องทำอย่างนั้น

พ่อมีหน้าที่ไปทำงานนอกบ้านนอกเรือน หาเงินหาทองมาเลี้ยงครอบครัว แต่แม่มีหน้าที่อยู่กับลูกตลอดเวลา เพราะฉะนั้นแม่จึงสนิทสนมกับลูกมากกว่าพ่อ ความสัมพันธ์ทางจิตใจก็มากกว่า เว้นไว้แต่บางคนก็แม่ตายไปเสีย มีแต่พ่อก็เลี้ยงลูกมาได้ อย่างนี้ก็เหมือนกันในบางครอบครัว

หน้าที่ของพ่อแม่

ในสมัยอาตมาเป็นเด็ก มีอยู่สองครอบครัวที่บ้าน ครอบครัวหนึ่งมีลูก ๗-๘ คน พ่อเลี้ยงลูกจนโตทั้งนั้น จนมีเหย้ามีเรือนเป็นฝั่งเป็นฝา อีกครอบครัวหนึ่งมีลูก ๑๓ คน ไม่ใช่หน่อย แม่ตายไปลูกยังเล็กอยู่ทั้งนั้น แต่ว่าพ่อนี้เลี้ยงลูกเก่ง ลูกทุกคนทำงานของผู้หญิงได้ทั้งนั้น ทำขนมก็ได้ ทำกับข้าวก็ได้ หุงข้าวต้มแกง ซ่อมข้าวสาลีข้าวตามแบบคนบ้านนอก ทำได้ทุกอย่าง ทำขนมก็ได้หลายอย่าง สอนลูกให้ทำได้ เพราะลูกไม่มีแม่ เพราะฉะนั้นลูกทุกคนจึงต้องทำหน้าที่ของแม่บ้านไปในตัว แล้วลูกทั้ง ๑๓ คนรักใคร่

กันดี เคารพบูชากันดี อยู่กันตามลำดับอาวุโสทีเดียว คนที่เป็นใหญ่ นื่อง ๆ เคารพที่ เอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือกัน เดียวนี้ตายไปหลายคนแล้ว เหลืออยู่บ้าง บวชเป็นสมภารเจ้าวัดก็มี นี่พ่อเลี้ยงลูกแท้ ๆ แม่ไม่ได้เลี้ยง เพราะตายไปเสียก่อน ลูกทุกคนจึงเคารพรักพ่อมากกว่าแม่ แต่ถ้าพ่อกับแม่ยังอยู่ทั้งสอง นั้นใจเรานั้นลำเอียงไปเข้าข้างแม่ทุกที รักแม่มากกว่าพ่อ

แล้วใบหน้าของคนทั้งสอง มีอิทธิพลเหนือจิตใจผิดกัน คุณพ่อดูเหมือนเห็นเป็นภาพดู ๆ ไป เพราะท่านเป็นคนขริบ ไม่ค่อยพูดค่อยจาอะไร เหล่านี้เป็นต้น แต่ถ้าเห็นหน้าแม่แล้วก็มีความสุขสบายใจ ให้สังเกตว่าเราเจ็บไข้ได้ป่วย หรือว่าเราไปอยู่ห่างไกลบ้านไกลเรือน เวลาป่วยถ้าคุณแม่ไปเยี่ยม พอรู้ว่าแม่มาเท่านั้น มันชื่น ชื่นมาเป็นกอง เห็นหน้าแม่ก็สบายใจ แม่มานั่งใกล้เอามือลูบตามตัวตามเนื้อตามหนัง ปีบปัดให้ ก็รู้สึกว่ายหายเจ็บหายไข้ หายขึ้นมาทันที กำลังใจมันเกิดไฟฟ้าของคุณแม่ที่มาสัมผัสร่างกายของเรานั้น ทำให้เกิดกำลังภายใน ทำให้เกิดความรู้สึก นี่คือผู้มีอุปการะต่อเรา เป็นยาที่ไม่ต้องกินก็ได้ เพียงแต่สัมผัสผิวกายก็สบายแล้ว

ชื่นอกชื่นใจเมื่ออยู่ใกล้แม่

อันนี้แหละทำให้เรารู้สึกว่าคุณแม่มีความรู้สึกต่อเราอย่างไร เรามีความชื่นอกชื่นใจเมื่อได้อยู่ใกล้แม่ มีความรู้สึกสบายทุกเวลา ถ้าเราไปอยู่บ้านไกลเมืองไกล คุณแม่มาเยี่ยมนี้เราจะมีความรู้สึกว่ามีความสุขสบายชื่นใจขนาดไหน ชื่นใจจนพูดไม่ออกทีเดียว ไม่สามารถจะพรรณนาเป็นลายลักษณ์อักษร ถึงความรู้สึกในใจที่เรารู้สึกเมื่อเห็นหน้าแม่ของเราได้ อันนี้มันเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในใจของเราทุกคน มีประสบการณ์อยู่ด้วยกันทั้งนั้น หรือว่าเราไปอยู่ไกล คุณแม่ไม่สามารถจะไปเยี่ยมเราได้ แต่ถ้าเรามาบ้าน มาเห็นหน้าแม่ของเรา เราก็รู้สึกว่ายสบายใจ

ดวงหน้าของแม่ที่ให้ความสดชื่น

ดวงหน้าของแม่เป็นดวงหน้าที่ให้แต่ความสุขสดชื่นอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าดูก็ไม่น่าเกลียด พูดคำหยาบก็ไม่น่าฟัง อะไร ๆ ที่ออกมาจากแม่นั้นเราเห็นเป็นของขำนั้น ไม่ใช่เรื่องน่ากลัว น่าตกใจ เพราะถึงดูก็อย่างนั้นแหละ น้ำใจแท้ ๆ ไม่อยากทำให้ลูกเจ็บไข้หรืออก แต่บางทีเกิดโมโหโง้งขึ้นมาบ้าง ก็พูดคำที่ไม่เหมาะไม่ควรออกไป เราผู้เป็นลูกรู้ใจแม่ดีว่า แม่แกล้งตำหนอก สมมติว่าตำถ้อยคำที่ทำให้เกิดความเสียหาย น้ำใจแท้ ๆ ไม่ได้มีอย่างนั้น แต่พูดออกไปอย่างนั้นเอง เพราะแม่ไม่เคยประทุษร้ายลูก ลูกเสียอีกยังมีโอกาสประทุษร้ายต่อแม่ได้ น้ำใจของแม่จึงหนักแน่นเหมือนกับแผ่นดิน

แผ่นดินนี้ก็เป็นแม่ของคน เป็นที่อยู่อาศัย เป็นที่ให้อะไรทุกอย่าง เราได้อะไรจากแผ่นดินทั้งนั้น คนโบราณจึงเรียกแผ่นดินว่าแม่ธรณี เพราะท่านให้ความเป็นอยู่แก่เราอย่างสะดวกสบาย จะเอาอะไรก็ได้ แต่เอาด้วยวิธีการที่ถูกต้องจากแม่คือธรณีนั่นเอง

แม่น้ำก็เป็นแม่ของคนเหมือนกัน ให้อะไรแก่คนอย่างนี้ เพราะฉะนั้นน้ำใจของแม่ก็เหมือนกับแม่น้ำ เหมือนกับแผ่นดิน เหมือนกับแผ่นฟ้า เหมือนกับสิ่งที่ให้แต่ความสุขความสนุกแก่เรา เราจึงรักเคารพบูชาท่าน

ความสำนึกของลูกที่มีต่อแม่

อันแม่แม่จะแก่ชราสักเท่าใด เราก็ไม่ยอมให้ท่านตาย อยากให้ท่านอยู่ให้หายใจอยู่ ให้ลืมตาอยู่ ไม่อยากให้ท่านเป็นท่อนไม้ท่อนฟืน ทำไมเราคิดอย่างนั้น เพราะเรารู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ให้กำลังใจแก่เรา ให้ความสุขสดชื่นแก่ชีวิตของเรา ถ้าแม่เราจากไป เรารู้สึกว่าใจหายไป มันขาดอะไรไปสักอย่างหนึ่งในชีวิตของเรา แม่เราจะมีเงิน มีทอง มีข้าว มีของ มีมิตรสหาย สักเท่าใด มีอะไร ๆ ก็ตามใจเถอะ ก็ไม่เหมือนกับเรามีแม่ แม่นี้ให้ความสุขแก่เราเหลือหลาย เราหาของอื่นหาได้ แต่เราหาแม่ไม่ได้ แม่เรามีคนเดียวในโลก อยากให้ท่านอยู่กับเราตลอดไป

นี่คือน้ำใจที่เกิดความสำนึกในลูกทั้งหลายที่มีต่อแม่ เราจึงอยากเห็นหน้าแม่อยู่ตลอดเวลา

การจากไปเป็นเรื่องธรรมดา

แม่กับลูกมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด แม่ลูกจะโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว แม่ก็ยังรู้สึกว่าเป็นอายุนุของแม่อยู่นั่นเอง เคยเห็นคนบางคนเรียกลูก ซึ่งมีอายุหกสิบแล้วว่าเป็นอายุนุ ท่านเรียกของท่านอย่างนั้น ท่านมองลูกชายที่อายุหกสิบของท่านเหมือนกับเด็กตัวน้อย ๆ ที่ท่านเคยเอามาวางไว้บนตัก ท่านลูบหน้าลูบหลังอย่างไรเมื่อเป็นเด็ก ครั้นโตขึ้นท่านรู้สึกอย่างนั้น แล้วเราเองที่มีความรู้สึกต่อพ่อแม่ก็อย่างนั้นเหมือนกัน เรารู้สึกว่าคุณแม่ของเรานั้น มีอะไรที่ลึกลับซับซ้อนอยู่ตลอดเวลา เรามีความรู้สึกต่อท่านอย่างดีที่สุด ที่มีความรู้สึกอยู่ในใจ เราไม่ยอมให้ท่านจากไป แต่ร่างกายสังขารของมนุษย์นี้มันเป็นธรรมดาที่ต้องเปลี่ยนแปลง ก็ต้องถึงแก่ความแตกความดับไป เราจะหวงไว้ก็ไม่ได้ ท่านต้องลาจากเราไป นี่เป็นเรื่องที่ธรรมดาที่สุด

ความเป็นห่วงเป็นใยของแม่

อีกประการหนึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่า แม่กับเรา ลูกจะเป็นอะไรก็ตาม แม่ก็ยังคอยสอนคอยเตือน อยู่เหมือนกับว่าลูกนี่ยังเป็นเด็กน้อย ๆ อาตมานี้เป็นนักเทศน์นักสอน เทียวสอนคนทั่วบ้านทั่วเมือง เมื่อสมัยที่คุณแม่ยังมีชีวิตอยู่ กลับบ้านไปที่ไร ท่านพูดทุกที่ สอนทุกที่ เตือนทุกครั้ง ท่านเตือนว่าอย่าประมาท คนรักเท่าฝันหนึ่ง คนชังเท่าฝันสี่ร้อย ไปไหนต้องระมัดระวัง อาหารการกินต้องระวัง บางที่เขาอาจจะไม่ชอบเราก็ได้ จึงต้องระมัดระวัง แม่เงินทองท่านก็เตือนว่าได้เงินได้ทองมาแล้วใช้ให้เป็นประโยชน์ อย่าเอาไปใช้ไปจ่ายในทางเหลวไหล

จำได้ว่าคราวหนึ่งไปเทศน์ที่เมืองพัทลุง สมัยนั้นเงินมันแพง เขาติดกันที่เทศน์ยี่สิบบาท นี่เราเรียกว่ามากเต็มที่แล้ว ปรกติไปเทศน์ก็ได้บาทสองบาท ห้าบาทอย่างสูง คราวนี้เขาติดตั้งยี่สิบบาท พอเทศน์จบแล้วคุณแม่ไปพบที่กุฎิ คุณแม่บอกว่า วันนี้เทศน์ได้ตั้งยี่สิบบาท เอาไปไหน ก็บอกว่าเอาไปใช้จ่ายอะไรต่ออะไร ท่านก็บอกว่าควรจะถวายวัดสักสิบห้าบาท เอาไปใช้สักห้าบาทก็พอแล้ว เพราะว่าทางวัดเขาใช้จ่ายต้อนรับแขกเหรื่อมากในงานนี้ ให้ทำบุญเสียสักสิบห้าบาท

อาตมาได้ฟังแล้วมันตื้นตันในใจ ตื้นตันว่าคุณแม่ท่านรักเรา ท่านหวังดีต่อเรา ยังตามมาสอนมาเตือน เวลานั้นอายุยังไม่แก่ขนาดนี้หรอก..เพียงสามสิบหรือยี่สิบเจ็ดอะไรอย่างนั้นแหละ เมื่อคุณแม่มาเตือนอย่างนั้นก็ต้องปฏิบัติตาม จึงเอาเงินไปถวายท่านสมภาร บอกว่าทำบุญกับวัดสักสิบห้าบาท ท่านบอกว่าทำไมไม่เอาไปใช้ไปเรียนหนังสือ..จะได้ซื้อหนังสือหนังสือหา เลยบอกให้ท่านฟังว่า แม่มาสอนเมื่อตะกี้นี้ บอกว่าให้ทำบุญสักสิบห้าบาท เอาไปใช้สักห้าบาทก็พอแล้ว ท่านสมภารท่านฟังยิ้ม ๆ ท่านยิ้มคงจะนึกในใจว่า เอ..แม่ท่านปัญญาี่ล้ำค่าย ๆ มาสอนลูก เตือนลูก

น้ำใจแท้ ๆ ของแม่

แม้อายุมากเป็นผู้ใหญ่มากแล้ว ท่านก็ยังสอนยังเตือน เวลาเข้าไปใกล้รู้สึกว่าจะจิตใจมันสบาย เห็นดวงหน้าแม่ที่สบาย ยิ่งท่านสอนท่านเตือนแล้ว เกิดความซาบซึ้งเคารพรักมากขึ้น นึกว่าคุณแม่ไม่เข้าโรงเรียน ไม่ได้อ่านหนังสือ อ่านไม่ออก สมัยนั้นไม่มีโรงเรียนจะเรียน แต่ว่าท่านทำหน้าที่แม่สมบูรณ์บริบูรณ์ สอนเตือน เวลาท่านป่วย ก็ไม่หนักอะไร ธรรมดาเวลาไปเยี่ยมครั้งสุดท้าย ท่านก็ยังสอนว่าให้ระมัดระวังตัว อย่าประมาทอะไรต่าง ๆ อันนี้คือน้ำใจแท้ ๆ ที่มีความรักความปรารถนาดีต่อเรา คนอื่นจะสอนสักก็คนก็ตามใจเถอะ ก็ไม่ชื่นใจ ไม่เอามาฟัง แต่คุณแม่สอนนี่มันเป็นเรื่องชื่นใจเหลือเกิน เป็นคำสอนที่ประทับอยู่ในจิตใจ ซึ่งควรจะต้องปฏิบัติตามเพราะคำสอนของแม่นั้นเป็นเหมือนกับประกาศิตที่เดียว ที่เราจะต้องทำตามโดยส่วนเดียว

บุตรหรือธิดาคนใดก็ตาม เมื่อได้รับคำสอนจากแม่ คำเตือนจากแม่แล้วปฏิบัติตาม นั่นแหละคือผู้ที่เคารพรักคุณแม่ แล้วการกระทำเช่นนั้นแหละ จะกระทำให้เราเจริญ ให้เราก้าวหน้าในชีวิตในการทำงานต่อไป แม่กับเราล้มพันกันมากอย่างนี้ จึงเป็นเรื่องที่เราควรจะได้นึกถึงอย่างนั้นตลอดเวลา

ความรักของแม่

ความรักที่คุณแม่ให้ต่อเรานั้น พูดไม่ได้ว่ามีสักเท่าไร คนโบราณเขาพูดว่านับไม่ได้ ไม่รู้จะเอามาเขียนด้วยอะไร ไม่รู้จะเอากระดาษที่ไหนมาพรรณนาความรักของแม่ที่มีต่อลูก นอกจากว่าเรารู้ที่อยู่ในใจของเรา แต่เราก็ไม่สามารถจะเขียนออกมาเป็นคำพูดได้ เป็นอักษรได้ ว่ามีความรักอย่างไร ญาติโยมทุกคนคงมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น ย่อมมีความสำนึกในใจด้วยกันทั้งนั้นว่าเป็นอะไร จึงเป็นเรื่องที่เรียกว่าซาบซึ้ง ความรักใคร่ ๆ นั้นไม่ซาบซึ้งเหมือนความรักของคุณแม่ที่มีต่อเราอยู่ตลอดเวลา เราจึงควรจะได้นึกถึงท่าน ท่านรักเรามีจำนวนเป็นตัวเลขคาดคะเนไม่ได้ เราก็ควรจะรักตอบท่านให้มากที่สุดที่จะมากได้

การตอบแทนพระคุณของแม่

รักท่านเราควรจะทำอย่างไร? ถ้าท่านยังมีชีวิตอยู่ในโลก เราต้องเอาใจใส่หน่อย ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว ...เราเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำกิจการงานให้แก่ท่าน เจ็บไข้ได้ป่วย..ช่วยรักษา ดูแลให้ท่านมีความสุขความสบายอะไรที่ท่านต้องการ..ก็รีบจัดให้โดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ ถ้าหากท่านตายไปจากโลกนี้ ก็ไม่มีอะไรจะทำ นอกเสียจากว่าจะทำบุญอุทิศไปให้ท่าน และประการสุดท้ายที่ต้องรักษา คือ ดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้ อันนี้คือหน้าที่ของเราที่จะให้แก่คุณแม่ เป็นดอกไม้ที่เราควรจะไปบูชาท่าน..ด้วยการปฏิบัติต่อท่าน

ในเรื่องการเลี้ยง ในเมื่อท่านมีชีวิตอยู่นั้น เราเลี้ยงตามฐานะให้ท่านสบาย ให้สบายด้วยการกิน การอยู่ การนุ่งการห่ม อย่างนี้เรียกว่าเลี้ยงกาย เช่น สร้างที่ให้ท่านอยู่ มีห้องน้ำห้องส้วมให้ท่าน ได้ถ่ายอาบน้ำสะอาดสบาย อาหารการกินเราก็จัดไปให้ท่าน แล้วคอยสังเกตว่าท่านชอบอะไร ชอบจืด ชอบหวาน ชอบแกงชนิดใด แกงประเภทใด ท่านทานได้เราก็ให้ท่านทานอย่างนั้น เวลาท่านรับประทานอาหารก็เอาใจใส่ คอยนั่งดู คอยพูดจาแนะนำให้ท่านมีความสุขสบายใจว่าเราเอาใจใส่ท่าน ไม่ใช่ตักแกงไปวางทิ้งไว้ กินไม่กินก็ช่างหัว อย่างนั้นมันไม่ได้เรื่องอะไร

เราควรแนะนำเอาใจใส่แนะนำว่าควรทานอย่างนั้นควรทานอย่างนี้ อันนี้ร่อย คุณแม่เอาอีกหน่อย ตักข้าวเติมให้ท่าน อย่างนี้เป็นตัวอย่าง เรียกว่าปฏิบัติวัตรฐากจริง ๆ เมื่อเราเป็นเด็กท่านปฏิบัติต่อเราอย่างไร พอเราโตขึ้นแล้ว ท่านแกลงไป เราก็ควรปฏิบัติท่านอย่างนั้น ให้ท่านได้รับความสะดวกสบายใจเรื่องภารกิจ การนุ่งห่ม อาบน้ำอาบทำ อะไรทุก ๆ ประการ..นี่เรื่องร่างกาย

ที่นี้ เรื่องทางจิตใจนี้เป็นเรื่องสำคัญ ต้องเลี้ยงใจท่านด้วย เลี้ยงใจคุณแม่ ก็คือประพฤติในสิ่งที่ท่านพอใจ ท่านสบายใจ เราต้องเรียนรู้นิสัยคุณแม่ว่าท่านไม่ชอบใจอะไร เช่น ท่านไม่ชอบใจคนตี้มเหล่า แต่บางที่ท่านอาจจะไม่ชอบ แต่ท่านแสดงอาการไม่ชอบใจ จะพูดก็กลัวไอ้หนูของแม่จะรำคาญ แต่เราอย่าให้ท่านรำคาญใจ..สังเกตดู คุณแม่ไม่ชอบ ท่านบ่นท่านว่าอะไรขึ้นมา เราก็ควรจะหยุดจากการกระทำเช่นนั้น ทำอะไรควรสังเกตุสายตา ดูกิริยาท่าทางคุณแม่ ถ้าเห็นว่าท่านไม่พอใจไม่พึงใจแล้ว เราไม่ทำสิ่งนั้น เพราะเรารักแม่มากกว่ารักสิ่งนั้น ถ้าเราไปรักเหล่ามากกว่าแม่ รักการพนันมากกว่าแม่ ทำให้แม่ไม่สบายใจ ความไม่สบายใจของคุณแม่ในเรื่องลูกไม่รู้จักตอบแทน..หนักใจมาก ทำให้ทุกข์มาก บางทีทุกข์ถึงกับตายไปเลยที่เดียว เป็นโรคไปเลยที่เดียวก็มี

แม่...พระในบ้าน

เพราะฉะนั้น ลูก ๆ ต้องระวังในเรื่องนี้ ต้องนึกอยู่เสมอว่าพระสององค์ที่เราต้องบูชา ต้องเคารพ นั่งอยู่ที่บ้าน ต้องเอาใจใส่ให้มากเป็นพิเศษ ทำอะไรให้ท่านสบายใจ เด็กหนุ่ม ๆ สมัยนี้ชอบไว้ผมยาว อยากจะบอกว่าผมยาวของลูกชายนี้มันดำตาคุณแม่ คุณแม่ไม่สบายใจเลย แต่ว่าท่านไม่พูด ท่านมาพูดกับพระบ่อย ๆ หลายครั้งแล้ว บอกว่า แหม..ทำอย่างไรท่านเจ้าคุณ ให้อายหนูมันตัดผมสักที แสดงว่าคุณแม่ไม่ชอบใจเรา ไปรักฝรั่งบ้าง ๆ บอ ๆ มากกว่ารักคุณแม่ แล้วก็ไปเอาแบบผมไม่ดีมาไว้บนหัว คุณแม่มองแล้วไม่สบายใจ แต่งเนื้อแต่งตัวก็เหมือนกัน กางเกงเลื้อผ้า กิริยาท่าทาง ผู้ชายทำท่ากระดุงกระดิง ใส่กำไลมือเหมือนผู้หญิง คุณแม่ท่านดูแล้วเคืองหน้าตา แต่ว่าท่านรักลูก ท่านพูดไม่ได้ เราไม่รู้สึกรู้ว่าคุณแม่รำคาญ ท่านดูแล้วรำคาญ ท่านค้อน ท่านควัก ไม่รู้สึกรู้ที่ทนแล้ว แต่เราทำเฉย ไม่เอาใจใส่ อย่างนี้แสดงว่าไม่รู้จักรักเลี้ยงน้ำใจคุณแม่ให้ท่านสบายใจ ถ้าเรารักคุณแม่ เราจะไม่กระทำอย่างนั้น เราบรู้ว่าแม่ไม่ชอบสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เข้าเรื่อง เพราะท่านเป็นคนไทย ท่านรักขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เราก็ควรจะเอาใจท่าน เราอย่าเอาเสรีภาพมาใช้จนเกินขอบเขต จนลืมผู้มีพระคุณ คือพ่อแม่ของเรา อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ

เรื่องอื่น ๆ ก็เหมือนกัน จะคบค้าสมาคมกับเพื่อนฝูง ถ้าคุณแม่ของเราท่านท้วงติงว่า...เพื่อนของลูก ๆ ไม่เข้าท่า นี่เพียงแต่พูดเท่านั้น เราต้องรู้ว่าคุณแม่ไม่ชอบ เราก็ต้องเคารพท่าน อย่าเอาเหตุผลของท่านมาอ้างหักล้าง มันจะทำให้กระทบกระเทือนน้ำใจอย่างนี้เรียกว่าเลี้ยงน้ำใจให้ท่านสบายใจ

เคยพบแม่คนหนึ่ง ลูกแก่ตายไปแล้ว แกสร้างที่บรรจุอัฐิให้อย่างสวยงามทีเดียว แล้วแกไปวัด แกไปจุดธูปจุดเทียน ไปถามว่าคุณยาย กระตุกใครอยู่ในนี้ ลูกสาวฉันเอง ว่าอย่างนั้น ถามว่าคุณยาย ทำไมมาจุดธูปจุดเทียนไหว้ลูกสาว แกว่าเขาเป็นลูก แต่เขามีคุณธรรม เมื่อเขาอยู่..ดิฉันสบายมาก เพียงแต่พูดว่าต้องการอะไร เขาจัดให้เรียบร้อย

เช่น ดิฉันพูดว่าออกพรรษานี้จะทอดกฐิน ลูกสาวเขาไปจัดให้เรียบร้อยเลย ไปซื้อผ้าซื้อเครื่อง บริหารมาเสร็จเรียบร้อย พอถึงวันก็มาบอกคุณแม่ว่าไปทอดกฐินวันนั้น ...จัดให้ทุกอย่าง ไม่ว่าคุณแม่จะ เอ่ยปากในเรื่องอะไร ลูกสาวคนนี้จัดให้หมดทุกอย่างเลย แต่ว่าที่ได้ทำให้เกิดความรักมากขึ้นไปกว่านั้น ก็เพราะว่าลูกชายที่เหลื่ออยู่นั้นไม่เอาเรื่องเลย เมื่อคุณแม่ต้องการอะไร เขาก็ไม่ทำให้ เพราะลูกชายนั้น มีปรกติตระหนี่ถี่เหนียวที่สุดเลย ถีเหนียวไปจนถึงสตางค์ของคุณแม่ กลัวคุณแม่จะทำบุญเสียหายหมด ไม่เอาอกเอาใจ แม่คุณแม่ไปวัดแกก็ต้องไปนั่งเฝ้า ถ้าคุณแม่พูดว่าจะบริจาคทำอะไร ๆ แกยกกระเช้า หนักากันที แม่...กลับได้แล้ว นั่งนานแล้ว เป็นเสียอย่างนี้

ที่นี่แกก็มองเห็นลูกสาวว่า ดี...แต่ตายไปเสียแล้ว จึงได้สร้างที่บรรจุอัฐิไว้ให้ แล้วก็ไปบูชาคุณงามความดีของลูก เพราะว่าลูกสาวรู้จักเอาใจแม่

เอาใจใส่ดูแลท่านตลอดเวลา

อันนี้มันเรื่องสำคัญ เราต้องนึกไว้ว่าสมัยเราเป็นเด็ก เราขู่ว่าท่านเท่าไร จะเอาอะไรก็เรียกว่า ขู่ทั้งนั้น ซึ่งในสมัยนี้เราเรียกว่าขู่กัน ริดไถคุณพ่อคุณแม่กันทั้งนั้น ในสมัยนี้จะเอาอะไรต้องเอาให้ได้ ขอ เงินสิบบาทต้องได้สิบบาท ให้แปดบาทไม่ได้ ต้องเอาสิบบาท ยืนกรานอยู่อย่างนั้น แต่เราโตแล้ว เรานึกถึงคุณแม่บ้างหรือเปล่าว่าเราเคยกระทำอย่างนั้นต่อท่าน ให้ท่านไม่สบายใจ อย่างนั้นก็น่าคิด เพราะฉะนั้น ต้องเอาใจใส่ดูแลท่านให้สบายทั้งกายทั้งใจ ช่วยในกิจการทุกอย่าง ครั้นเมื่อท่านละโลกนี้ไปแล้ว เราก็ทำบุญตามประเพณีที่เขาตั้งกันไว้ แต่ว่าประเพณีนั้นแก้ไขให้เหมาะกับกาลกับสมัย เรื่องที่สำคัญก็คือให้ดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้

สืบต่อคุณงามความดี

คำว่า “ดำรงวงศ์สกุล” หมายความว่า สืบต่อคุณงามความดีไม่ได้ขาดสาย คุณแม่เราเป็นผู้มี ศรัทธา เราก็มีศรัทธาต่อไป คุณแม่เรามีปัญญา เราก็มีปัญญาต่อไป คุณแม่เรามีการเสียสละ เราก็มีเสียสละต่อไป ให้เรานั่งคิดนั่งนึกว่า คุณแม่เราดีอะไร มีคุณธรรมประการใดอยู่ในท่าน รวมเอาไว้ ทั้งหมด เอามาใส่ไว้ในโกฏน้อย คือร่างกายของเรา วันเฝ้า เราเก็บกระตุกใส่โกฏไว้วันนั้นเป็นแต่เพียงวัตถุ ไม่เก็บก็ไม่เป็นไร แต่สิ่งที่ควรเก็บก็คือคุณธรรม ความงามความดีทั้งหลายของท่านที่เรานั่งนึกได้ว่ามี

อะไรบ้าง เราเอามารวมไว้ในโกฏคือหัวใจของเรา แล้วก็ปฏิบัติตาม

ถ้าเราทำอย่างนี้ คุณแม่ไม่ตายไปจากเรา จากไปแต่เพียงร่างกายเท่านั้น ส่วนคุณงามความดีทั้งหลายลูกรับไว้หมด ทั้งลูกหญิงลูกชายรับไว้หมด รับไว้แล้วก็ถ่ายทอดไปถึงหลานต่อไป ให้หลานย่า ประพุดิอย่างนั้นต่อไป ช่วยสืบต่อวงศ์สกุลไว้ สกุลไม่แตกไม่ดับ ตามธรรมเนียมจีน เวลาเอาศพไปฝัง ป่าช้า เวลาขากลับเขาเอาธูปมาด้วย เอาธูปที่จุดมาด้วย เขาเรียกว่าเชิญวิญญาณกลับบ้าน คำว่าเชิญ วิญญาณกลับบ้านไม่ได้เชิญแต่รูปและรูปที่จุดบูชา หมายความว่าเชิญคุณธรรมความงามความดีทั้งหลายของคุณแม่ คุณพ่อที่ตายไปแล้วมาไว้ตัวเรา รักษาไว้สืบต่อไป สอนลูก สอนหลานให้ดำเนินชีวิตตามนั้นต่อไป ตระกูลใดที่รักษาคุณงามความดีของพ่อแม่ไว้ ตระกูลนั้นมีหลักประกันอันมั่นคง จะไม่ล่มไม่จมน เป็นอันขาด เพราะมีธรรมรักษา มีประเพณีอันดีงามประจำครอบครัว ตระกูลนั้นย่อมอยู่มั่นคงถาวร อันนี้แหละเป็นเรื่องสำคัญ

วันนี้ญาติโยมทั้งหลายมาประชุมกันในงานนี้ เจ้าภาพ...ลูกหญิงลูกชายของคุณโยมที่ถึงแก่กรรมไป ได้พร้อมใจกันทำบุญตามประเพณี คุณโยมเป็นผู้มีคุณธรรมของแม่สมบุญเรียบร้อย อันนี้เรา ดูจากผลก็แล้วกัน ลูกไม่หล่นไม่ไกลต้น ลูกดีก็เพราะแม่ดี ลูกร้ายก็เพราะพ่อแม่อาจจะไม่ดีก็ได้ เรื่องมัน ธรรมดา เพราะฉะนั้นเราดูว่าลูกดีก็เพราะแม่ดี เราจึงได้มาสักการะพระคุณของท่าน

อาตมาก็มาเทศน์ถึงเรื่องของคุณแม่ เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้จดจำนำไปคิดไปครอง เพื่อจะได้เอาไป เป็นหลัก เพื่อที่จะสำนึกในหน้าที่ว่าเราทุกคนมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น เรามีจิตสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับแม่ ถ้า ท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็ไปกราบเท้าคุณแม่ แล้วก็ปฏิบัติท่านให้อยู่เย็นเป็นสุขตามสมควรแก่ฐานะ อย่า ละเลยหน้าที่ ให้นึกว่าแม่เลี้ยงเราเหนื่อยกว่าเราเลี้ยงแม่เป็นไหน ๆ เราก็ควรเอาใจใส่ปฏิบัติหน้าที่ให้ เรียบร้อยตามสมควรแก่ฐานะ ท่านก็จะได้มีชีวิตเป็นสุข สมความปรารถนา ขออำนาจกุศลที่ท่าน ทั้งหลายได้กระทำนี้ จงสำเร็จแก่คุณแม่ที่นอนอยู่ในหีบนี้ทุกประการ

ดังแสดงมาก็สมควรแก่เวลา อาตมาขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้

แม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก

โลกจะมีสันติภาพ ถ้ารู้จักแม่ที่แท้จริง

พระธรรมเทศนาพิเศษ โดย
พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

การบรรยายประจำวันเสาร์ในวันนี้ หัวข้อการบรรยายก็คือ **แม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก** จะบอกว่าแม่ที่ท่านยังไม่รู้จักนั้น...มันจะเป็นการสบประมาทกันมากไปหรืออย่างไรที่ยังไม่รู้จักแม่

ถ้ารู้จักแม่แท้จริง โลกจะมีสันติภาพ

มีคนที่ยังไม่รู้จักแม่ หมายความว่า ไม่รู้จักเสียเลยก็มี รู้จักบางส่วนก็มี แล้วที่รู้จักไม่ถูกต้องตามที่เป็นจริงก็ยังมี นี่ก็อยู่ในพวกที่ไม่รู้จัก รู้จักบ้าง ไม่รู้จักบ้าง ถูกต้องบ้าง ผิดบ้าง นี่เรียกว่าไม่รู้จัก **ถ้าหากว่าในโลกนี้...คนทั้งโลกต่างรู้จักแม่ รู้จักถูกต้องกันและกันเป็นอย่างดี ประพฤติต่อกันและกันเป็นอย่างดีระหว่างแม่กับลูกแล้ว โลกนี้จะมีสันติภาพ สันติสุขมหาศาลถึงที่สุด ไม่มีอะไรจะเปรียบได้**

แต่ที่นี้แม่แต่แม่ของมันก็ไม่รู้จัก แล้วมันจะประพฤตินำให้ถูกต้องต่อคนทั้งหลายได้อย่างไร ถ้าหากว่ารู้จักหน้าที่ระหว่างแม่กับลูก ลูกกับแม่ที่แท้จริงแล้ว มันจะมีความถูกต้อง มีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง มีมนุษย์ที่ไม่เห็นแก่ตัว ทุกอย่างจะเป็นไปในทางดี โลกนี้ก็จะไม่มีแต่สันติสุขหรือสันติภาพ เดียวนี้แม่แต่แม่กับลูกมันก็ยังรู้จักกันน้อยเกินไป บางทีก็ยังไม่เห็นแก่ตัวในระหว่างแม่กับลูกเองนั้นแหละ แม่กับลูกก็ยังมีเรื่องเห็นแก่ตัว โลกมันจึงยังไกลต่อสันติภาพมากมายนัก ขอยืนยันซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ถ้าแม่และลูกในโลกนี้รู้จักกันเป็นอย่างดี ไม่บกพร่องในหน้าที่ของตนแล้ว โลกนี้จะมีสันติสุขยิ่งกว่าบัดนี้มากมายนัก นี่เป็นเหตุที่ทำให้ต้องพูดเรื่อง **“แม่”** กันเสียบ้าง

แม่ยุคนี้กับแม่ยุคชานา

ถ้าเราจะสังเกตดูง่าย ๆ ในระยะใกล้ ๆ ที่พอจะมองเห็น จะยกตัวอย่างแม่ในยุคที่เป็นชานา ยุคที่นิยมกิจกรรมเป็นหลัก นี่แม่แบบนี้ก็แบบหนึ่ง มาถึงแม่ที่จะเป็นนิกส์ หรือเป็นนิกส์บ้างแล้ว หรือกำลังจะเป็นนิกส์ คืออุตสาหกรรม มันก็ไปอีกอย่าง แม่ในยุคชานาของเรา ดูซิ...สวมเสื้อแขนยาว นุ่งผ้าปกไปถึงข้างล่าง ผมเผ้าก็เส้นตรงเป็นเรียบร้อย ถ้าแม่ยุคที่เป็นนิกส์นี่ มันจะปิดเกือบไม่มี ผมนักหยิกงอเป็นผมเงาะไปเลย แม้แต่เพียงเท่านี้มันก็แสดงความแตกต่างให้เห็นได้ชัดเจนแล้วว่า แม่ยุคนี้กับแม่ยุคชานานี้มันต่างกันอย่างไร เดียวนี้มันยังไม่ทันจะเป็นนิกส์นะ เพียงคิดว่าจะเป็นเท่านั้นแหละ มันก็มีความแตกต่างอย่างยิ่งแล้ว

เมื่อไม่กี่วันมานี้ หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งมันลงเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า “โอ้! น่าคิดเลย หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า ลูกคนหนึ่งมันไล่แม่ออกจากบ้าน มันประจบประแจงพะเน้าพะนอจนแม่ทำหนังสือสิทธิตามกฎหมายยกสวนให้ลูกไป แม่ขอแต่เพียงว่าอาศัยกระท่อมอยู่กินผลไม้บ้างเล็กน้อย พอลูกมันได้กรรมสิทธิ์สวนนั้นแล้วไม่เท่าไรมันก็ไล่แม่ดำแม่อย่างหยาบคายอย่างมิใช่แม่ แล้วแม่ก็เหลือทน ก็มีคนแนะนำให้ไปฟ้องศาลตามกฎหมายที่ยังมีอยู่ ขอถอนกรรมสิทธิ์สวนคืนก็ยังทำได้ กฎหมายยังให้ทำได้ นี่มันยังมีกันถึงขนาดนี้ นี่ลูกอย่างไร? ขอให้แม่ยกที่ดินให้ พอยกให้แล้วก็ขับไล่แม่ ดำแม่ จนแม่อยู่ไม่ไหวทนไม่ไหว ไปขอให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิกลับคืน นี่มันเป็นยุคนี้หรือจะเป็นนิกส์ มันถึงขนาดนี้ มันจะยังมีอีกมาก

แม่ยุคนี้กับแม่ยุคชานา มันก็เป็นตัวอย่างให้เห็นอยู่แล้ว มันจะเอาใจไหนมาเลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่ชรา ยังดี ๆ อยู่แท้ ๆ มันยังไล่มันยังดำ มันยังให้ไปเสียให้พ้น นี่เพียงแค่สรุปความว่ามันเป็นยุค ๆ เสียแล้ว แม่เป็นยุค ๆ ไปเสียแล้ว แม่ยุคชานากับแม่ยุคนี้ ยุคกิจกรรมกับยุคอุตสาหกรรมนี่ มันก็ต่างกันมากเสียแล้ว

ความหมายของแม่ ๓ ระดับ

ที่นี้ก็ตามดูจนถึงความหมาย หรือคุณค่าและความประเสริฐ ดูความหมายของคำว่าแม่กันบ้าง ว่ามันเป็นอย่างไร?

เอาอย่างง่าย ๆ เด็ก ๆ ก็รู้ว่า *ถ้าไม่มีแม่ โลกนี้มันก็ไม่เป็น โลกนี้มันก็สูญสิ้นไป ถ้าไม่มีแม่โลกจะเป็นอย่างไร* ก็คิดดูได้ทุกคน มันจะไม่มีคนเหลืออยู่สักคนหนึ่งหรือถ้าไม่มีแม่ที่ถูกต้องมันจะมีแต่คนที่มิใช่คน มันจะไม่มีคนที่มึนจิตใจอย่างคน ถ้าแม่ไม่ถูกต้องมันก็จะกลายเป็นลูกที่มีจิตใจอย่างลูกของสัตว์ แล้วจะไม่มีสิ่งที่เรียกว่ามนุษย์คือ คนที่มีความรู้สึกถูกต้องเป็นมนุษย์ก็จะไม่มี ถ้าไม่มีแม่มาอบรมสั่งสอนเรื่องทางจิตใจ ทางวิญญาณ ทางวัฒนธรรม นี่มันก็ไม่มีคนหรือถึงกับไม่มีมนุษย์ นี่ถ้าไม่มีแม่เอาเสียเลย มัน

ก็ตายหมดเกลี้ยง ไม่มีเหลือ นี่ความหมายของคำว่าแม่

เราจะดูกันใน ๓ ลักษณะ เมื่อดูแล้วพูดออกมาในภาษาคน ภาษาคนธรรมดากลางถนนหนทางทั่วไป คนธรรมดาพูด แม่จะมีความหมายอย่างไร? ถ้าพูดภาษาธรรม ภาษาที่ผู้รู้ธรรมะพูด แม่...มีความหมายอย่างไร? ถ้าเป็นภาษาปรมาตต์ อภิปรมาตต์ คือภาษาในทางธรรมะสูงสุดเป็นโลกุตระแล้ว แม่มีความหมายว่าอย่างไร? นี่เป็น ๓ อย่างด้วยกันอย่างนี้

๑. ระดับภาษาคนธรรมดา

ในภาษาคน แม่ก็มีความหมายแต่เพียงว่า ไม่ให้มนุษย์สูญพันธุ์ หรือไม่ให้สูญพันธุ์ที่ดี ไม่ให้สูญพันธุ์ที่สูง มันก็มีเท่านั้นนะ พูดภาษาคน คนธรรมดาที่รู้จัก เป็นอันเข้าใจกันได้ว่า ภาษาคนธรรมดาให้ความหมายแก่แม่อย่างนี้

๒. ระดับจริยธรรม

ที่นี้ถ้าพูดในภาษาธรรมที่สูงขึ้นไปกว่าภาษาคน เราจะพูดได้ว่า *พระพุทธเป็นพ่อ พระธรรมเป็นแม่ พระสงฆ์เป็นพี่* คิดดูเถอะแม่คืออะไร?...แม่คือพระธรรม พระธรรมคือแม่ มีพระพุทธเป็นพ่อ พระสงฆ์ทั้งหลายก็เป็นพี่น้องของเรา เรามีพระธรรมเป็นแม่...เป็นแม่ทางจิตทางวิญญาณ แล้วก็สูงขึ้นไปได้บรรลุมรรคผลนิพพาน นี่อย่างนี้เรียกว่ามีพระธรรมเป็นแม่

๓. ระดับปรมาตต์ธรรม

ที่นี้มาถึงระดับภาษาปรมาตต์ หรืออภิ..เต็มอภิไปหน่อย อภิปรมาตต์ คือที่ลึกซึ้งอย่างยิ่ง ท่านทั้งหลายก็คงจะไม่เคยได้ยิน ได้ฟัง หรือไม่เคยได้นึกได้คิดก็ได้ ข้อนี้มันเป็นภาษาอุปมา เป็นภาษาความหมาย แต่ก็พูดตรง ๆ เหมือนกัน พูดสั้น ๆ ก็ว่า *แม่คือสิ่งที่ต้องฆ่าเสีย* เป็นอย่างไรเมื่อท่านทั้งหลายได้ยินอย่างนี้ แม่เป็นสิ่งที่ต้องฆ่าเสีย นี่มันภาษาปรมาตต์ เป็นภาษาธรรมะสูงสุด

พระพุทธภาษิตก็มีว่า “*มาตะรัง ปิตะรัง หันตะวา*” ให้ฆ่าแม่ ฆ่าพ่อเสีย “*อกตัณญูลิพราหมณะ*” เป็นคนอกตัณญูเถิดพราหมณ์ นี่..พระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้ก็มี มันเป็นภาษาปรมาตต์ มันสูงกว่าภาษาคน คนโง่ไม่เข้าใจ ขอใช้คำนี้มันสะดวกหน่อย คนโง่ไม่เข้าใจ เพราะว่าตามหลักธรรมะนั้น สิ่งที่เราสร้างสรรค์ปรุงแต่งสิ่งที่มีชีวิตขึ้นมาให้เกิดเป็นตัวของกู ที่ได้มาเกิดเป็นตัวของกูนั้น มีอริชชาเป็นพ่อ ตัณหาเป็นแม่ พอได้ทำหน้าที่แล้ว มันก็คลอดออกมาเป็นตัวกู เป็นของกู ตัวกูของกูนี้ต้องทำลายเสียให้หมดสิ้น จึงจะบรรลุนิพพาน เมื่อจะตัดตัวกูของกู มันก็ต้องฆ่าพ่อฆ่าแม่ คืออริชชากับตัณหาเสีย

ที่นี้ก็อกตัณญู เป็นคนอกตัณญู ท่านคงไม่ได้ยินได้ฟังกันนัก อกตัณญูนี้มันแปลว่าอะไร? อกตัณญูแปลว่า ไม่รู้คุณผู้อื่น มันก็รู้กันทั่วไป แต่คำนี้มันแปลกลับตรงกันข้ามก็มี แปลว่า รู้สิ่งซึ่งปัจจัยอะไร ๆ จะทำไม่ได้ ปรุงแต่งไม่ได้ สิ่งซึ่งปัจจัยอะไรจะทำไม่ได้ ปรุงแต่งไม่ได้

อกตะ แปลว่า ปรงแต่งไม่ได้ ทำไม่ได้แล้ว, อัญญา คือ รู้ รู้จักสิ่งที่ปัจจัยปรงแต่งไม่ได้ นั่นคือ นิพพาน อกตัญญู ก็คือผู้รู้ นิพพาน ไม่ใช่คนอกตัญญูกลางบ้านกลางทุ่งนา...ไม่ใช่ นั่นมันความหมายอีก อัน...คำพูดคำเดียวกันแท้ ๆ อกตัญญูที่ตรัสนี้คือท่านจงดุริสธรรมะหรือสิ่งที่ปัจจัยปรงแต่งกระทำไม่ได้ คือ ผู้รู้พระนิพพาน อกตัญญูคือผู้รู้พระนิพพาน ซ่าพ่อ ซ่าแม่ เป็นคนอกตัญญู แล้วก็จะบรรลุนิพพาน เคย ได้ยินมาก่อนไหม อาจจะเคยได้ยิน...แต่ไม่เข้าใจ

ที่นี่ อาตมาจะพูดให้มันลื่นซากเลย ฟังให้ดี ๆ นะว่า *เฝ้าบ้าน เฝ้าเรือนเสียด ซ่าลูกซ่าเมียเสียด ซ่าพ่อแม่เสียด เป็นคนอกตัญญูเกิด ฟังถูกไหม?*

เฝ้าบ้าน เฝ้าเรือนเสียด คือว่าอย่าไปหลงสิ่งสวยงาม บริวารบริหารสำหรับกามคุณ วัตถุปัจจัย แห่งกามคุณ เหมือนกับดอกไม้ที่นั่นแหละ เฝ้าเสียด...ลูกเมียซึ่งเป็นที่ผูกพัน ผูกพันเหลือประมาณก็ซ่าเสียด พ่อแม่ที่สร้างมาคลอดมาก็ซ่าเสียด แล้วก็เป็นคนอกตัญญู รู้สิ่งซึ่งปัจจัยปรงแต่งไม่ได้ คือนิพพาน เรื่องนี้ได้เคยพูดไปบางแห่งแล้วถูกด่า...เคยถูกด่า แล้วก็มีคนจำนวนหนึ่งพวกหนึ่งประมาณว่า อย่าฟัง! อย่าเชื่อคำสั่งสอนของพุทธทาสที่สอนให้ซ่าพ่อซ่าแม่เสียด...นี่เขาเอากันอย่างนี้เลย เขาไม่รู้ว่าคำนี้ พระพุทธเจ้าตรัสนะ ไม่ใช่อาตมาว่าให้ซ่าพ่อแม่เสียด เป็นอกตัญญู แล้วนิพพาน พระพุทธเจ้าตรัสนะ อาตมาถูกประณามโดยคนหมู่หนึ่ง คณะบางคณะ เขาว่าอย่าไปฟังอีกต่อไป อย่าไปเชื่อถืออีกต่อไป

ที่ว่า ซ่าพ่อแม่เสียด...อกตัญญู แล้วจะนิพพาน นี่มันภาษาปรมัตถ์หรืออภิปรมัตถ์ ภาษาสูงสุด มันก็ไม่รู้ เมืองไทยก็ยังมีคนที่ฟังข้อนี้ไม่ออก ไม่ถูก เพราะมันเป็นภาษาอภิปรมัตถ์ *แม่ คือตณหา พ่อ คืออวิชชา ลูกเมียคือกามคุณ* บริหารเพื่อกามคุณ ลิงเพื่อกามคุณ จะเป็นอะไรก็ตามเถอะที่มันเพื่อกามคุณ เพื่อสนุกสนานนั่นแหละ เรียกว่าเรื่องลูก เรื่องเมีย เรื่องบ้าน เรื่องบรรดากามคุณทั้งหลายเรียกว่า บ้านเรือน ลูกเมียทำลายหมด ซ่าพ่อซ่าแม่หมด เป็นคนอกตัญญู คือรู้พระนิพพาน นี่ภาษาปรมัตถ์... ภาษาชั้นสูงสุด

ภาษาคนธรรมดาที่ว่า แม่ที่เราจะต้องรู้ว่าทำให้โลกไม่สิ้นสุด ไม่สูญ ภาษาธรรมที่ว่าเรามีพระธรรมเป็นแม่สำหรับที่จะไปนิพพาน แต่ถ้าพูดภาษาอนัตตา ภาษาโลกุตตระ ภาษาอภิปรมัตถ์แล้ว ซ่าแม่คือตณหาเสียด ซ่าพ่อคืออวิชชาเสียด ซ่าลูก ซ่าเมีย คือวัตถุแห่งกามารมณ์ทั้งหลายเสียด บ้านเรือนที่เป็นอุปกรณ์ปัจจัย ซ่าเสียดทำลายเสียด เฝ้าเสียดให้หมด แล้วก็รู้พระนิพพาน อันเป็นสิ่งที่ปัจจัยทำไม่ได้เกิด มันเป็น ๓ ภาษา เป็น ๓ ระดับแห่งภาษา...ต่างกันลิบ ลืมหมดแล้ว ภาษาคนว่าอย่างไร? ภาษาธรรมว่าอย่างไร? ภาษาปรมัตถ์ว่าอย่างไร?

สำหรับคำว่า “แม่” หรือ “พ่อ” นี้ จำแต่ใจความไว้ก็ได้ ถ้าเป็นภาษาปรมัตถ์แล้วก็ถือว่า *แม่นั้น คือตณหา พ่อ นั้นคืออวิชชา วัตถุปัจจัยกามารมณ์คือลูก คือเมีย คืออะไรต่าง ๆ นี่เฝ้าหมดเลย ซ่าหมดเลย* แล้วก็รู้พระนิพพานที่อะไร ๆ ปรงแต่งไม่ได้...นี่ภาษาปรมัตถ์ แม่คือผู้ที่ต้องซ่าเสียด ฟังแล้วน่าเกลียดน่าชัง น่าตกใจ ระวัง อย่าไปพูดต่อจะถูกด่านะ ถ้าจะไปพูดต่อ...พูดให้ดี ๆ พูดให้เป็น มันจะถูกด่าเหมือนอาตมาถูกด่าและถูกประณามว่าสอนบ้า ๆ บอ ๆ อย่าไปฟัง นี่ที่เรียกว่าดูตามความหมาย

ภาษาคนก็มีความหมายอย่างหนึ่ง ภาษาธรรมก็มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง ภาษาอภิปรมัตถ์สูงสุด เป็นโลกุตระ อนัตตานั้นก็ไปอย่าง แม่มี ๓ ความหมายอย่างนี้

ที่นี้จะดูกันอีกทีให้รู้จักแม่ คำว่า “แม่” นี้เล่นตลกได้อย่างนี้ต้องเคารพ ต้องบูชา ต้องเอามาเป็น พระธรรม ต้องฆ่าเสีย จงดูกันต่อไปอีกในความหมายที่จะช่วยให้เข้าใจแม่ยิ่งขึ้นว่าแม่นั้นมีกี่ชนิด

ดูตามธรรมชาติสามัญธรรมชาตีก่อนว่า แม่นี้มีอย่างน้อย ๒ ชนิด คือแม่ที่เลี้ยงลูก กับแม่ที่ ไม่เลี้ยงลูก

แม่ที่ไม่ต้องเลี้ยงลูก คนรู้จักไหม? ถ้าไม่รู้จักก็แยะมาก แม่ที่ไม่ต้องเลี้ยงลูก ก็เช่น แม่น้ำ แม่ไม้ แม่ฝา แม่ประตู แม่อีกหลาย ๆ แม่ที่ไม่เลี้ยงลูก แม่เหล่านี้ไม่เลี้ยงลูก...ไม่ต้องเลี้ยงลูก

ที่นี้ก็ แม่ที่ต้องเลี้ยงลูก ...แม่สัตว์ก็ต้องเลี้ยงลูก แม่คนก็ต้องเลี้ยงลูก จะบอกอีกคำหนึ่งซึ่งคง ไม่เชื่อก็ตามใจว่า ดวงอาทิตย์...ก็ต้องเลี้ยงลูก บ้าไหม? บ้าหรือดี ดวงอาทิตย์ก็ต้องเลี้ยงลูก เราไปอ่าน ในหนังสือวิทยาศาสตร์อะไรมา ดวงอาทิตย์นี้มันเป็นเหมือนกับแม่ มันเป็นจุดศูนย์กลาง มีลูก ๙ คน วิ่ง รอบ ๆ ดวงอาทิตย์ ดวงนั้นวิ่งในวงอย่างนั้น ดวงนี้วิ่งในวงอย่างนี้ ดวงโน้นวิ่งในวงอย่างโน้น โดยการ ควบคุมยึดไว้ของดวงอาทิตย์ ไม่ตกไม่ร่วงไปที่ไหน แล้วไม่ไปชนใคร ดวงอาทิตย์คุมลูกไว้ตั้ง ๙ ดวง เลี้ยงลูกนี้ไม่ให้มันไปชนใครแตกกระจาย ดวงอาทิตย์ยังเลี้ยงลูกนะ...บ้าหรือดี? ถ้าจะมองกันในแง่ดีมัน ก็มองได้ มองในแง่ดี...แม้แต่ธรรมชาติที่ไม่มีชีวิตจิตใจ มันยังเลี้ยงลูก ถ้าหากว่าดวงอาทิตย์ไม่มีการ ดึงดูดยึดเหนี่ยวที่ถูกต้องเอาไว้ ดวงดาว ๙ ดวง ๘ ดวง คงหนีสูญหาย กระจายแตกกระจายไปชนอะไรกัน แหกกลาญหมด ไม่เหลืออยู่...ไม่เหลืออยู่

ทำไมเรียกว่าลูก? ทำไมเรียกดวงดาวที่เป็นดาวพระเคราะห์เหล่านั้นว่าลูก เพราะว่าเราได้ยินได้ ศึกษากันมาว่ามันแตกออกมาจากดวงอาทิตย์ คือเป็นเศษที่ออกมาจากดวงอาทิตย์ อย่างนี้ก็พูดคือว่า มันมีหมอกเพลิงที่จับกลุ่มกันขึ้นเป็นดวงอาทิตย์ แล้วบางส่วนมันออกมาเป็นลูก ๆ เล็ก ๆ เหล่านี้ ก็ เรียกว่ามันก็เป็นลูกของดวงอาทิตย์ทั้งนั้นแหละ

ดวงอาทิตย์มีลูก...บ้าหรือดี แล้วดวงอาทิตย์ก็เลี้ยงลูกไม่รู้กี่ล้าน ๆ ๆ ๆ ปีมาแล้ว ลูกเหล่านี้ไม่เคยไปชนใครให้แตกให้ทำลายเลย ดวงอาทิตย์มันเลี้ยงไว้ได้

แม่ในทัศนะของลูก

ดวงอาทิตย์ก็เลี้ยงลูก สัตว์ก็เลี้ยงลูก คนก็เลี้ยงลูก แม้แต่ดวงอาทิตย์มันก็เลี้ยงลูก แต่ดูถึงสัตว์ ก็ต้องดูให้ละเอียด บางที่สัตว์บางชนิดไม่เคยเลี้ยงลูก ไม่เคยรู้จักแม่เลยก็มี เดี่ยวก็จะพูดกันว่าสัตว์บาง ชนิดไม่รู้จักแม่ ไม่ได้เลี้ยงลูกหรอก แต่ว่าสัตว์ส่วนมากที่สุดรู้จักแม่และเลี้ยงลูก

มันก็ต้องดูกันต่อไป ต้องถามผู้ที่เป็นลูก ถามฝ่ายที่เป็นลูกดูว่าแม่คืออะไร ใครเป็นลูกอย่างไร ลักษณะอย่างไร ทางฝ่ายลูกเราถามเขาดูว่าแม่คืออะไร เราจะได้คำตอบประหลาด ๆ ตอบต่างกันไป แล้วมันก็ถูกของมันทั้งนั้นแหละ

แม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก.....๑๗

แม่ในทัศนะของลูกเลี้ยงและลูกตัว

ที่แรกก็ไปถามคนที่มันเป็นลูกเลี้ยง ลูกเลี้ยงบ้านเราเรียกลูกบ๋า คนกรุงเทพฯ เรียกลูกเลี้ยง *ให้ไปถามลูกเลี้ยงดูว่าแม่คืออะไร? มันจะตอบว่า แม่คือคนที่เกลียดฉันที่สุดในโลก* ไปถามลูกบ๋าดูเถอะ มันจะบอกว่าแม่คือคนที่เกลียดฉันที่สุดในโลก *ที่นี้ไปถามลูกดี ๆ ที่เป็นลูกจริง ๆ ลูกแท้ ๆ ว่าแม่คืออะไร? มันก็ว่า แม่คือคนที่รักฉันที่สุดในโลก* มันเป็นลูกด้วยกัน มันตอบคนละอย่าง คิดดูเถอะว่ามันยังมีความหมายอะไรซ่อนเร้นอยู่อย่างนี้

แล้วก็ไปถามฝ่ายแม่ดูก็ได้ ถามแม่เลี้ยงว่าลูกคืออะไร? ก็ตอบว่าสิ่งที่ฉันเกลียดที่สุด ถามแม่ที่ดีที่ถูกต้องก็ว่า สิ่งที่ฉันรักที่สุด

แม่ตามพระคัมภีร์ และแม่ของนักวิทยาศาสตร์

แล้วถามคนถือคัมภีร์ คนเคร่งศาสนา ถือไบเบิลานอยู่ตลอดเวลา อย่างนี้เรียกว่าบรรยายเป็นคั่งเป็นแคว แม่คืออะไร? มีบุญคุณตอบแทนไม่ไหว ที่อ่านได้ในคัมภีร์เขาถือคัมภีร์ก็ตอบอย่างนั้น ถามผู้ถือคัมภีร์ผู้เคร่งศาสนาว่าแม่คืออะไร ก็ว่าเป็นชั่วโง่ง ๆ

ไปถามนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งมันเป็นวัตถุนิยมจัด มันก็ต้องบอกว่าธรรมดา ธรรมดา...ธรรมดา แม่ไม่ได้มีความหมายอะไรนอกไปกว่าธรรมดา มีชีวิตมาพอถึงขนาดก็สืบพันธุ์ มันก็เป็นแม่ได้เท่านั้นเอง ถ้าถามนักวิทยาศาสตร์มันก็ว่าแม่คืออย่างนี้ เท่านั้น

แม่ของพระอรหันต์

ที่นี้สัมมติว่าไปถามพระอรหันต์ ดูว่าแม่คืออะไร พระอรหันต์จะตอบว่าอย่างไร พระอรหันต์คงจะตอบว่า *แม่คือผู้ที่มุ่งหลังคาให้ฉันตลอดเวลา* พระอรหันต์จะตอบอย่างนี้ได้ แล้วมันควรจะตอบอย่างนี้ ไปถามคนเคร่งคัมภีร์ก็ตอบอย่าง ไปถามนักวิทยาศาสตร์ก็ตอบอย่าง ถามพระอรหันต์ก็ได้คำตอบอีกอย่าง

แม่ของลูกไก่ และลูกหมา

ที่นี้เอาธรรมชาติที่สุดมาพิจารณากันดูบ้าง ถามอะไรดี ถามลูกไก่ตัวเล็ก ๆ แม่คืออะไร มันก็ต้องบอกว่า *แม่คือผู้ที่มุ่งหลังคาให้ฉันตลอดเวลา* มุ่งหลังคาให้ฉันตลอดเวลา ต่อสู้หมา ต่อสู้เหยี่ยว ต่อสู้อะไรที่มันจะมาทำอันตรายฉัน แม่มุ่งหลังคาให้ฉัน ครอบฉันไว้ตลอดเวลา...นี่คือแม่ ลูกไก่อันรู้เท่านั้น

ที่นี้ถามลูกหมาซิ แม่คืออะไร? แม่คือผู้ที่คุ้มครองไม่ให้ใครมาทำร้ายรังแกฉัน ใครมาทำร้ายรังแกฉัน...แม่ก็เห่า ถ้ามาจับฉัน...แม่ก็กัด นี่แม่ของฉัน แม่คืออย่างนี้ คือผู้คุ้มครองฉันอย่างนี้ ใครจะมาทำร้าย โกลัฉันไม่ได้ แม่จะเป็นผู้ต่อสู้ จะเป็นผู้กัด นี่ถามลูกหมา

แม่ของลูกปลา

ที่นี่ถามลูกปลา อ่าหาว่าเป็นเรื่องนอกแวนนอกกริต ปลามันมี ๒ ชนิด ท่านก็กินเข้าไปตั้ง เยอะแยะ ยังไม่รู้ว่ามันมี ๒ ชนิด

ปลาชนิดหนึ่งจะเรียกว่า อาคาริก เหมือนภาษาศาสนา มันมีบ้านมีเรือน มีรั้ว มีรูอยู่ ปลาพวกนี้ มันเรียกว่า อาคาริก คือมีบ้านมีเรือน ปลาพวกนี้มันออกไข่ มันเลี้ยงลูก มันคุ้มครองลูกอย่างยิ่ง...ไปดู ปลากัดเอะ ปลาอะไรก็ได้ที่มันมีรูมีรั้วอะไรอยู่ แล้วมันคุ้มครองรักลูกเหลือประมาณ ลูกปลาก็ตอบว่า *ผู้ที่รักเราที่สุดนั่นแหละคือแม่*

ที่นี่ปลาอีกชนิดหนึ่ง ไม่มีเรือน ไม่มีรู ไม่มีรั้วอยู่ที่ไหน เป็นอนาคาริก ได้แก่ตระกูลปลาตะเพียนทั้งหลาย บ้านเราที่เรียกว่าแม่ปลา แม่ปลาคือ ปลาตะเพียนทุกชนิด ปลาตระกูลนี้ไม่มีเรือน ไม่มีรั้ว ไม่มีอะไรที่อยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง พอถึงไข่แก่เข้ามามากพอ น้ำมาก็ไข่ราดไปทิ้งทุงเลย ไข่อยู่ข้างหลังก็ ออกเป็นตัวเอาเอง...ก็ไปแล้ว รอดตัวก็ไป นี่ปลาอนาคาริก ไม่มีบ้านมีเรือน ลูกปลาบอกว่ายังงัย? ฉันทันไม่รู้...ไม่รู้แม่อยู่ที่ไหน ฉันทันไม่รู้เรื่องแม่เลย ลูกปลานี้ก็ตอบอย่างนี้ แม่คือ...ไม่รู้ ไม่มี แม่คือสิ่งที่ไม่มีในโลก เพราะมันไม่เคยพบกันเลยนี้ แม่ปลากับลูกปลาชนิดนี้

แม่ของลูกขง และลูกปู

ถามลูกขงดูก็ได้ ถามลูกขงดู แม่อยู่ที่ไหน? มันก็ไม่รู้ เพราะมาจากลูกน้ำ ถามลูกน้ำแม่อยู่ที่ไหน ก็ไม่รู้เหมือนกัน ลูกน้ำนี่มันไม่เคยรู้จักแม่ขงที่มาไข่ อาตมานั่งดู...แม่ขงมาไข่ขาวเม็ดเล็ก ๆ ติดอยู่ที่เศษขยะที่ลอยน้ำอยู่ แล้วไข่มันออกลูกเป็นตัว ลูกกับแม่ไม่เคยพบกัน ลูกขงก็ไม่มีแม่ ถามว่าแม่คืออะไร มันก็ตอบไม่ถูก

ถามลูกปู...แม่คืออะไร? ลูกปูก็ตอบว่า แม่คือผู้ที่ดีแต่จะสอนให้ฉันเดินตรง แล้วแกเองก็เดินไม่ได้ ลูกปูมันตอบอย่างนั้น แม่ปูมันดีแต่จะสอนลูกปูให้เดินตรง แล้วมันก็เดินไม่ได้

นี่ว่ากันตามที่เรารู้กันอยู่ รับผิดชอบอยู่...ดีแต่บเร้าให้ลูกปูเดินตรง แต่ว่าแม่เองก็เดินไม่ได้ ระวังแม่คนจะเป็นแม่ปูนะ แม่คนแท้ ๆ จะเป็นเหมือนแม่ปู ระวังให้ดี ๆ อ่าห้าวเราแม่ปูนะ

แม่ของเชื้อโรค

ที่นี่เรามาถามเชื้อโรค เชื้อโรคที่มันเกิดลูกลามไปใหญ่โต ถามว่าแม่อยู่ที่ไหน? มันก็ไม่รู้...มันก็สั้นห้าว เชื้อรา ขึ้นรา เห็ดขึ้นราออกมาเป็นลูกเห็ดแยะ แม่อยู่ที่ไหนก็...ไม่มีแม่เหมือนกัน

นี่แม่ที่มันรู้จักก็มี แม่ที่ไม่รู้จักก็มี แม่ที่ไม่มีหน้าทื่ออย่างแมก็มี ไม่มีเอาเสียเลย ตระกูลปลาตะเพียนทั้งหลาย มันไม่รู้เรื่องแม่

แม่ในทัศนะของท่านพุทธทาส

ที่นี้ถามอาตมาดูบ้างไหมว่าแม่คืออะไร? อาตมาบอกว่า... *แม่คือผู้ที่ถ่ายทอดนิสัยให้มากยิ่งขึ้นกว่าพ่อ แล้วคุณแม่จะรักลูกยิ่งกว่าพ่อ* แม่คืออย่างนี้ ถ้าไม่มีแม่...สวนโมกข์ไม่มี ขอบอกอย่างนี้เลย แม่สำหรับอาตมาเป็นอย่างนี้

เห็นไหม? ยังมีแม่ที่ยังไม่รู้จักใช้ไหม แม่ที่ยังไม่รู้จักเอาเลยก็มี แม่ที่เข้าใจผิดว่าไม่ใช่แม่ก็มี แล้วอย่าหาว่าอาตมาดูถูก ไม่ได้ดูถูกว่าท่านยังไม่รู้จักแม่ ยังไม่รู้จักรับอย่าง บางความหมายของคำว่าแม่ อาตมาเลยเอามาพูดในวันนี้ เพื่อให้รู้จักแม่ดีขึ้น

ลูกในทัศนะของแม่

ไปย้อนปัญหาที่ตั้งว่าลูกคืออะไร ลูกคืออะไร จะช่วยให้รู้จักแม่ดีขึ้นเหมือนกัน

เป็นสิ่งที่רבבว หรือเป็นสินค้า

ถามแม่บางคนว่าลูกคืออะไร? แม่บางคนอาจจะตอบว่า ลูกคือสิ่งที่רבבวฉันที่สุด สิ่งที่רבבวฉันที่สุดคือลูก ดังนั้น เราจึงได้พบลูกในถังขยะ แม่เอาไปทิ้งในถังขยะ ในหน้าหนังสือพิมพ์มีบ่อบ่เด็กในถังขยะ เพราะว่าแม่มันไม่รับ มันไม่ยอมรับ ลูกคือสิ่งที่ทำความยุ่งยากลำบากรำคาญที่สุด เอาไปทิ้งถังขยะเสีย ไปถามแม่ว่าลูกคืออะไร สิ่งที่רבבวที่สุดก็คือลูก

บางคนก็ตอบว่า โอ้!..ลูกคือสินค้าที่ขายได้นะ เลี้ยงไว้เถอะขายก็ได้นะ เลี้ยงลูกไว้ขาย เดี่ยวนี้เขาขายกันใหญ่ โดยเฉพาะลูกหญิง ลูกคือสินค้า ขายก็ได้ ลูกคือสินค้า

ผู้เป็นที่พึ่งได้

แต่ว่าบางคนจะตอบว่า โอ!...ลูกคือผู้ที่สืบสายโลหิตจากฉัน ลูกคือผู้ที่จะรับมรดกจากฉัน ลูกคือผู้ที่จะช่วยปิดตาให้ฉัน...เมื่อฉันตายลูกมันจะคอยปิดตา ตามันลืมโหว่อยู่ ลูกมันเฝ้าดูพ่อหรือแม่จนตาย ลูกนี่คือผู้ที่จะช่วยปิดตาฉันเมื่อฉันตาย ให้ตามันหลับ ตายแล้วยังจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ด้วย ลูกอย่างนี้มันลูกกตัญญู

ลูกหนี้ของพ่อแม่

เมื่อดูอีกทีหนึ่งในแง่เศรษฐกิจ ลูกนั่นคือลูกหนี้ของพ่อแม่ ลูกคือลูกหนี้ของพ่อแม่ จำเป็นต้องใช้หนี้แก่พ่อแม่ ทุกอย่างทุกประการให้คุ้มค่ากัน แม่พ่อบุญคุณเท่าไร ลูกจะต้องใช้หนี้ ฉะนั้น ลูกก็คือลูกหนี้ของพ่อแม่ ถ้าเป็นลูกหนี้ที่ชื่อตรงก็ใช้กันที่สุด อย่างดีที่สุด เป็นลูกหนี้ที่ชื่อลัดยศ ที่ชื่อตรงที่สุด

ผู้ช่วยพ่อแม่ให้พ้นนรก

ตามที่ถือกันมาแต่โบราณโบราณเป็นต้น วัฒนธรรมไทยหรืออินเดียนั้นก็ถือว่า ลูก...โดยเฉพาะ ลูกชาย จะช่วยยกพ่อแม่จากขุมนรก ถ้าไม่มีลูกแล้วพ่อแม่มันจะต้องตกนรกขุมหนึ่ง ชื่อว่า ปุตตะ นรกนี้ ก็คือความร้อนใจที่ไม่มีลูก คนที่อยากมีลูกแล้วแต่ไม่ได้ลูก ร้อนใจเท่าไร พอได้มีลูก...ความร้อนใจนี้ ก็หายไป นี่มันยกพ่อแม่ออกจากขุมนรกแห่งความร้อนใจ ลูกคือผู้ยกพ่อแม่จากขุมนรกแห่งความร้อนใจ จะเป็นที่พึ่งพาอาศัยของพ่อแม่เมื่อแก่ชรา จะมีอะไรที่เหนือกว่าที่จะเป็นที่พึ่งพาอาศัยของพ่อแม่ยามแก่ เฒ่าชรา...ก็ลูกนี่แหละ

ผู้นำพ่อแม่ให้ถึงนิพพาน

ลูกคืออะไร?...เอาตามธรรมเนียมกันหน่อย ก็จะมีว่าลูกคือชายผ้าเหลืองที่จะให้พ่อแม่ได้ค้อย เกาะ บ้านเราฟังลูก ที่อื่นอาจจะฟังไม่ถูก ลูกคือชายผ้าเหลืองที่ให้พ่อแม่ได้เกาะ เกาะแล้วก็จะไป นิพพาน ลูกโตขึ้นก็บวช...พ่อแม่ก็เกาะชายฉิวเพื่อจะไปถึงนิพพาน ลูกคือชายผ้าเหลืองที่จะให้พ่อแม่ เกาะสำหรับไปนิพพานด้วยกัน อย่างนี้ก็ได้ ลูกคืออย่างนี้ก็ได้

แต่ในบางกรณี ลูกนั้นแหละเป็นเครื่องขวางทางพระนิพพานเสียเอง ขวางทางพระนิพพานเสียเอง ลูกบางคนมันขวางทางพระนิพพานของพ่อแม่เสียเอง รวมทั้งของมันด้วย นี่มันก็ลูกเหมือนกัน จะเป็นชายผ้าเหลืองให้พ่อแม่เกาะก็ได้ จะขวางทางพระนิพพานเสียเองก็ได้ เป็นข้าศึกแก่การบรรลุ ธรรมะของพ่อแม่ไปหมดทุกสิ่งทุกอย่างก็ได้เหมือนกัน

ดูซิ!...ถ้าเรารู้จักลูกดี เราก็อธิบายความหมายของแม่ดีขึ้นมานะ นั่น ขอให้ทบทวนดูว่า ลูกนั้นคือ อะไร? มีตั้งแต่...ลูกคือสิ่งที่แม่ชนิดหนึ่งเกลียดชังหรือถือวาระบกวณจึงเอาไปทิ้งเสีย หรือว่าลูกเป็น ลินค้าที่ซื้อขายได้..เลี้ยงไว้ขาย หรือเป็นผู้สืบสายโลหิต รัชมรดก จะได้ช่วยปิดตาเวลาตายอย่างนี้ก็ได้ ลูกเป็นลูกหนี้ของพ่อแม่ คือลูกหนี้ที่จะใช้หนี้ให้พ่อแม่อย่างเต็มที่ สกกับคำว่าลูก คือลูกหนี้ของพ่อแม่ ยกพ่อแม่จากความร้อนใจทุกชนิด เพราะไม่มีลูก พอมีลูกก็หายความร้อนใจเท่านั้น ลูกคือผู้ที่ยกความร้อนใจของพ่อแม่ให้ออกไปเสียจากอก ลูกคือชายผ้าเหลืองที่จะให้พ่อแม่เกาะ แต่บางทีลูกก็เป็นผู้ ขัดขวางเสียเองก็มี ไปดูเอาเองก็แล้วกันว่าลูกคืออะไร...ก็เห็นได้เองว่าแม่คืออะไร...มันเป็นคู่กัน

แม่ในทางธรรมะ

ที่นี่จะมาพูดในภาษาจริยธรรม ภาษาธรรมะระดับจริยธรรม โดยหัวข้อที่ว่า **แม่คืออะไร?** แม่คืออะไรกันแน่ นี่จะพูดกันในแง่ที่ถูกต้อง ในแง่ที่เป็นธรรมะ ในแง่ที่ทุกคนควรจะรู้จัก

แม่คือผู้ให้กำเนิด

แม่... คือ **ผู้ให้กำเนิดให้ได้เกิดมา** ไม่มีใครเกิดจากโพรงไม้ เกิดจากแม่ทั้งนั้น นั่นสิ่งแรกเราจะต้องพูดว่า แม่คือผู้ที่ให้เราได้เกิดมา ผู้ให้การเกิดแก่เรานี้คือแม่ เราเกิดเองก็ไม่ได้ เราเกิดจากโพรงไม้ก็ไม่ได้ เกิดโดยวิธีไหนก็ไม่ได้ นอกจากแม่เป็นผู้ให้กำเนิดมา ต่อให้มันรอดดีว่ามันเกิดในหลอดแก้ว วิทยาศาสตร์อย่างเดี๋ยวนี้ มันก็ต้องเอาไข่มาจากแม่นั้นแหละ มันก็ต้องเอาเชื้อมาจากพ่อ มันจึงจะเกิดได้ แม้ว่ามันเกิดในหลอดแก้ว อย่ารอดดีเลย มันจะรอดดีกันไปถึงไหนกัน แม่คือผู้ที่ให้กำเนิดหรือให้ชีวิตเราขึ้นมา

แม่คือครูคนแรก

แม่คือครูคนแรก ครูแปลว่าผู้สอน ผู้สอนเราคนแรก คือแม่เป็นบทเรียนที่ว่าให้มันรู้จักดูตนเอง อกามยัดปากลูกให้ลูกดูตนเองเป็น นี่เขาสอนให้ลูกมันรู้จักกินนม ใครสอนก่อนหน้าบ้าง มันไม่มี ครูคนแรกของลูกนั่นก็คือแม่ สอนทุกอย่างมาตามลำดับ จนมันรู้จักทุกอย่างที่เด็ก ๆ ทารกควรจะรู้ จะถ่าย อุจจาระ จะถ่ายปัสสาวะ จะกินนม จะทำอะไรขึ้นมา แม่สอนทั้งนั้นแหละ ฉะนั้นขอบพระคุณแม่สูงสุดว่าเป็นครูคนแรก เป็นครูอย่างยิ่ง

แม่เป็นพระพรหมของลูก และพระอรหันต์

ถือตามบาลีก็ว่า แม่เป็นพระพรหมของลูก หมายความว่า ไม่มีใครรักลูกยิ่งกว่าแม่กว่าพ่อ พรหมแปลว่าผู้รัก ผู้มีเมตตากรุณา ไม่มีใครมีความรักเมตตากรุณายิ่งไปกว่าพ่อแม่ ดังนั้น พ่อแม่เป็นพระพรหมของลูก คือ **ผู้มีเมตตากรุณาต่อลูกยิ่งกว่าใคร ๆ**

ที่นี่ดูต่อไปว่า แม่เป็นพระอรหันต์ของลูก คือ ทำให้ลูกได้บุญ ให้ลูกปฏิบัติบิดามารดาแล้วก็ได้บุญ รวมความกันก็ว่า **พ่อแม่คือผู้ที่ทำให้ลูกมีบุญหรือได้บุญ** เมื่อลูกมันปฏิบัติหน้าที่ของลูก มันก็ได้บุญ เหลือหลายเหลือประมาณ นี่เป็นพระอรหันต์ ให้ลูกทำหน้าที่เคารพบูชา ไม่ต้องเสียใจว่าพระอรหันต์อยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ไม่มีแล้วละมังสมัยนี้ อย่าไปคิดเลย พ่อแม่นั้นแหละคือพระอรหันต์ ขอให้ทำให้ถูกต้อง ให้เกิดบุญกุศลขึ้นมาจากการปฏิบัติต่อพ่อแม่ นี่พ่อแม่ก็เป็นอาหุเนยยบุคคล หรือเป็นพระอรหันต์ของลูกนั่นเอง

แม่พ่อเป็นพระอรหันต์ของลูก สรุปลความแล้วก็เป็นผู้ที่เกิดมาเพื่อให้ลูกได้บุญ คำนี้มีความหมายกว้างขวาง พ่อแม่เกิดมาทำให้ลูกมันได้บุญทุกอย่างแหละ มันรู้ประสีประสา มันทำสิ่งที่ดีที่งามได้ มันสนองคุณของแม่ กตัญญูต่อพ่อแม่แล้วมันก็ได้บุญ ลูกได้บุญนั้น ก็เพราะมันปฏิบัติต่อพ่อแม่อย่างถูกต้อง

ทบทวนที่เถอะเรื่องพ่อแม่

*แม่เป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตมา แล้วก็เป็นครูคนแรกที่สุด
แล้วก็เป็นพระพรหมที่รักลูกที่สุด ไม่มีใครเสมอเหมือน
เป็นพระอรหันต์ คือเป็นผู้ที่จะทำให้ลูกเกิดบุญ มีบุญทุกสิ่งทุกอย่างทุกประการ
เรียกว่าเป็นเรื่องของศีลธรรมที่เราจะต้องรู้ จะต้องรู้ว่าแม่คืออย่างไร...แม่คืออย่างไร อย่างทิ้งไว้ในฐานะไม่รู้จัก เราต้องรู้จัก รู้จักแม่ให้ครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม*

แม่คือผู้แบ่งเบาภาระของพ่อ

เดี๋ยวนี้จะชวนกันมองเลยต่อไปถึงเรื่องที่มีมันเกี่ยวกับปัญหาการบ้านการเมืองการเศรษฐกิจบ้าง ๆ บอ ๆ อะไรก็ไม่รู้ คือปัญหาของคนปัจจุบันนี้ ยุคปัจจุบันมีปัญหาอย่างไร? เราเอามาพูดกันในเรื่องนี้ว่า แม่คืออะไร? หรือผู้หญิงคืออะไร?

เดี๋ยวนี้เขาถือว่า ผู้หญิงคือคู่ต่อสู้ของผู้ชาย ผู้หญิงเรียกร่องสิทธิ์ต่าง ๆ ให้ได้เหมือนผู้ชาย เช่น ได้เงินเดือนเท่าผู้ชาย ได้อะไรเท่าผู้ชาย มันจะเป็นปลัดอำเภอก็ได้ อย่างนี้เป็นต้น เรียกร่องอย่างนั้นมันจะต้องเป็นเสมอกับผู้ชาย... อย่างนี้มันไม่ใช่ลูกผู้หญิงแล้ว มันจะเป็นกระเทยหรือเป็นอะไรเสียแล้ว ถ้าหากเป็นผู้หญิงมันจะต้องทำหน้าที่ของผู้หญิง เป็นผู้แบ่งเบาภาระของพ่อ แม่คือผู้แบ่งเบาภาระของพ่อ งานทั้งด้านนี้มาแบ่งกันทำคนละครึ่ง แล้วมันก็ง่ายเข้าในการที่จะสร้างฐานะ สร้างเนื้อสร้างตัว สร้างความเจริญ หรือแม้แต่ที่จะปฏิบัติธรรมะก็เกิด ถ้าแม่ทำครึ่ง พ่อทำครึ่ง มันก็ยิ่งง่ายแหละ มันสนับสนุนแก่กันและกัน แม่ไม่ใช่ผู้ที่จะทำงานแข่งกับพ่อ หรือว่ามาเรียกร่องสิทธิ์เท่าเทียมกับพ่อ เหมือนอย่างในสมัยปัจจุบันที่เขาว่าเจริญ...เจริญไปตามแบบเขาก็ดำใจ แต่อาดมาไม่เห็นด้วย ผู้หญิงต้องเป็นผู้หญิง ผู้ชายต้องเป็นผู้ชาย ทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง โลกนี้จึงจะมีความสุข

ถ้าผู้หญิงไปทำหน้าที่พ่อเสียแล้ว มันก็เหลือแต่พวกกระเทย โลกนี้ไม่มีความสุข ผู้หญิงจึงเป็นผู้หญิงร้อยเปอร์เซ็นต์ ผู้ชายจึงเป็นผู้ชายร้อยเปอร์เซ็นต์ แม่จึงเป็นแม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ พ่อจึงเป็นพ่อร้อยเปอร์เซ็นต์ โลกนี้จะต้องมีสันติภาพ จะต้องมีความสุข

แม่คือผู้สร้างวิญญานให้แก่ลูก

เอาตามใจหน้อยนะ...ขอพูดตามใจหน้อย พูดตามความรู้สึกว่า *แม่นี้คือผู้สร้างวิญญานให้แก่ลูกมากกว่าพ่อ* ความรู้สึก ความรอบรู้ทางสติปัญญา ทางจิต ทางวิญญาน แม่ให้มากกว่าพ่อ เพราะว่ากล่อมเกลามาแต่อ่อนแต่ออก ย่อมถ้ายนิลย ย่อมลั้งสอนอะไร ๆ ที่เป็นพื้นฐานให้ฉลาด ให้สุขุม ให้รอบคอบ ให้อดทน ให้พากเพียร แม่ใส่มาให้มากกว่าพ่อ ถ้าเป็นแม่ที่ดีและประพฤติต่อกันอย่างถูกต้อง ต้องถือว่าแม่เป็นผู้สร้างวิญญานให้มากกว่าพ่อ

บางคนโกรธแล้วใช้ไหม? อยากดีกว่าแม่ ไม่ยอมเสียเปรียบในข้อนี้ แต่เอาตามสังเกตดูแล้ว แม่จะใสให้มาก ๆ เอาตัวเองเป็นหลัก ได้รับสิ่งทางจิตทางวิญญานจากแม่มากกว่าจากพ่อ เพราะอยู่กับแม่แทบตลอดเวลา ไม่ค่อยมีโอกาสอยู่กับพ่อเลย ถือว่าแม่เป็นผู้สร้างความสำเร็จ ความก้าวหน้าในทางจิตทางวิญญาน...คุณธรรมทางจิตทางวิญญานมากกว่าพ่อ นี่ในกรณีทั่วไป

ถ้าในกรณีพิเศษ ยกเว้นอาจจะมีบางคู่เขาเป็นพิเศษ พ่อทำได้มากกว่าแม่ แต่ถ้าปล่อยกันไปตามธรรมชาติธรรมดาแล้ว แม่มีโอกาสถ่ายทอดความดีงามความอะไรทางจิต ทางวิญญาน กระทั่งทางสติปัญญา ทางคุณธรรมที่ควรจะมีนี้ให้มากกว่าพ่อ

แม่มาก่อนพ่อ

ที่นี้ขออ้างบาลีบ้าง ในบาลีจะมีคำว่า “*มาตา ปิตา*” แปลว่า “*แม่และพ่อ*” ทั้งนั้นแหละ ในภาษาบาลีว่าแม่และพ่อ ภาษาไทยมากลับเสียเป็นพ่อและแม่ ถ้าพูดอย่างไทย...พูดพ่อก่อนแล้วพูดแม่ตามทีหลัง นี่ถ้าพูดอย่างไทย ถ้าพูดอย่างบาลีก็ว่าแม่และพ่อ (มาตา ปิตา) ไม่มีตรงไหนเลยที่กลับกันเป็นพ่อและแม่ นี่แสดงว่าคนโบราณ คนเก่าแก่แต่ดึกดำบรรพ์เขาจะมองเห็นว่าแม่มาก่อน สำคัญกว่า ยกขึ้นว่าไว้เป็นคำหน้า เรียกว่าแม่และพ่อ หรือจะพูดโดยหลักพื้นฐานทั่วไปแล้วแม่ได้มอบให้ ถึงพ่อจะมอบให้สูงที่สุดกว่าก็จริง แต่มันทีหลัง แม่มาก่อน ดูจากคำที่ใช้พูดกันแม่และพ่อ...ไม่ใช่พ่อและแม่

แต่ถ้าจะพูดกันในแง่ของธรรมชาติก็ดูเอาเอง เมื่อเอาตามเป็นเด็ก ๆ สังเกตเห็นได้พวกที่เขาเล่นปลากัด เล่นไก่ชน เขาเลือก “แม่พันธุ์ดี” เลือกแม่พันธุ์ดี ไม่มีเลือกพ่อ ไก่ก็ต้องเอาแม่ที่พันธุ์ดี ปลากัดก็ต้องเอาแม่ที่พันธุ์ดี แล้วผลสมจึงจะได้ที่พันธุ์ดี ไม่ได้เลือกพ่อ นี่มันความลับพิเศษที่ไหนก็ไม่รู้ แต่มันถือปฏิบัติกันมาอย่างนั้น การจะเอาพันธุ์ให้ดีขึ้น ก็ต้องให้ไปทางแม่ ให้เดินไปทางแม่ เลือกพันธุ์แม่ให้ดี ก็เข้ากับความหมายที่ว่าแม่และพ่อ...แม่นำมาก่อน

แม่และพ่อมีบุญคุณเท่ากัน

ถ้าพูดกันว่า ในฐานะใครจะมีบุญคุณมากกว่า ตั้งปัญหาว่าใครมีบุญคุณมากกว่ากัน ขอตอบว่า **เท่ากัน** มันคนละอย่าง มันเท่ากัน ไม่มีใครมากกว่ากัน มันคนละอย่าง มันไม่เหมือนกันหรอก บุญคุณพ่อกับบุญคุณแม่ ไม่เหมือนกัน แต่ที่จะวัดจะตวงมากน้อยนั้นเท่ากันนั่นถือว่าพ่อกับแม่มีบุญคุณเท่ากัน

พ่อแม่ลูกแยกกันไม่ได้เช่นเดียวกับพระรัตนตรัย แล้วมันสัมพันธ์กันอย่างไรที่แยกกันไม่ได้ ดูให้ได้เถอะ ถ้าไม่มีคนที่ เป็นพ่อแล้ว คนที่เป็นแม่จะมีได้อย่างไร เข้าใจไหม? ถ้ามันไม่มีพ่อสักคน แล้วแม่มันจะมีได้อย่างไร แม่เกิดขึ้นมาได้เพราะมีคนที่ เป็นพ่อ แม่แต่ลูกก็เหมือนกัน ถ้ามันไม่มีคนที่ เป็นลูกแล้ว แม่มันจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ลูกก็มีความสำคัญเหมือนกัน คือทำให้เกิดแม่ขึ้นมา ต้องมีคนที่ เป็นลูก แม่ มันจึงจะเกิดขึ้นมาในโลก ต้องมีคนที่ เป็นพ่อ จึงจะทำให้คนหนึ่งกลายเป็นแม่ขึ้นมา มันสัมพันธ์กันอย่างไร ไม่แยกกันไม่ได้ พ่อแม่ลูก ๓ เล้านี้ แยกกันไม่ได้

ขอให้นักถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แยกกันไม่ได้ ถ้าใครแยกได้...คนนั้นไม่ถูกต้อง ไม่มีพระพุทธก็ไม่มีพระธรรม ไม่มีพระธรรมก็ไม่มีพระสงฆ์ พระพุทธตรัสรู้พระธรรม ต้องมีพระธรรมให้ ตรัสรู้ พระธรรมก็ต้องมีผู้นำไปปฏิบัติ จึงจะเป็นประโยชน์ คือพระสงฆ์ ไม่เช่นนั้นก็ไม่เป็นประโยชน์ ถ้าไม่มีคนนำเอาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร มีก็เหมือนกับไม่มี

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้เป็นสามเส้า แยกกันไม่ได้ฉันใด พ่อแม่ลูกแยกกันไม่ได้ แยกกันก็เป็นไม่มี มีแม่ขึ้นมา ก็เพราะมีพ่อ ทำให้เกิดแม่ขึ้นมา เพราะมีลูกจึงทำให้เกิดแม่ขึ้นมา พ่อแม่ลูกไปด้วยกัน ใครจะรอดดีแยกไปจากกันก็ตามใจมัน จะโง่หรือฉลาดก็ตามใจมัน ที่มันจะแยกพ่อแม่ลูก ออกจากกัน ขอให้ เป็น ๓ เกลียว เชือก ๓ เกลียว ไม่แยกจากกัน พ่อ..แม่..ลูก แล้วสิ่งต่าง ๆ ก็จะเป็นไป อย่างถูกต้องเรียบร้อย

แม่ของโลก

ที่นี้ก็ดูกันให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ให้มันเป็นประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นประโยชน์ได้ จะขอเสนอแม่ที่ท่านทั้งหลายไม่รู้จัก ดูถูกหน้อยนะ ตามหัวข้อบรรยายว่าวันนี้พูดเรื่อง *แม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก* จะขอยกตัวอย่างแม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก ท่านรู้จักแต่แม่ของลูก ท่านยังไม่รู้จักแม่ของโลก แม่ของโลก นั้นรู้จักไหม?...ดูง ๆ กันไปหมดใช่ไหม...แม่ของโลก

ถ้าเป็นแม่ที่ถูกต้อง เป็นแม่ที่แท้จริงแล้ว มันเป็นแม่ของโลกนะ...ไม่ใช่แม่ของลูก ไม่ใช่แม่ของลูกคนเดียว มันเป็นแม่ของคนทั้งโลก โลกมีมาเพราะแม่ เพราะแม่ช่วยสร้างขึ้นมา โลกอยู่ได้ก็เพราะพวกแม่เขาทำหน้าที่เป็นแม่ ต้องเป็นแม่ของโลก อย่าให้เป็นแม่ของลูก..มันเล็กเกินไป น้อยเกินไป มองดูกันแคบเกินไป

ขอให้ถือว่าโดยบุญคุณก็กว้างขวาง จะเป็นผู้ตอบแทนคุณก็ต้องตอบแทนให้กว้างขวาง จะเป็นผู้มีบุญคุณก็มีให้กว้างขวาง *ขอให้มารดาทั้งหลายจงถือตนว่า..เป็นมารดาของโลก เพื่อให้โลกตั้งอยู่ได้ เพื่อให้โลกดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อให้โลกเจริญก้าวหน้า ...นี่เป็นมารดาของโลก คือเป็นแม่ของโลก แม่บางคนหรือหลายคนไม่เคยคิดว่าฉันเป็นแม่ของโลก เป็นแม่ของลูกคนเดียวก็เป็นไม่ได้...เป็นไม่เป็น เป็นไม่ถูกแล้วจะไปเป็นแม่ของโลกได้อย่างไร นี่ขอให้คิดสักนิดเถิด ๆ ...อย่าหยุดเฉย คิดสักนิดก็จะมองเห็นว่าความเป็นแม่นี้มันเป็นแม่ของโลก เพราะว่าถ้าไม่มีแม่...โลกมันไม่มี โลกมันไม่มีอะไรเหลือ ถ้าไม่มีแม่เป็นผู้นำวิญญูญาณของสัตว์ผู้เกิดมาแล้ว มันไม่มีมนุษย์..มันไม่มีมนุษย์ มันมีแต่สัตว์เดรัจฉานหมด*

แม่นี้เป็นมารดาของโลก แม่นี้เป็นแม่ของโลก ขอให้เป็นแม่ของโลก ขอให้เรารู้จักแม่โดยแท้จริง โดยสมบูรณ์ถึงที่สุดว่า แม่ของโลก แม่ของโลกนี่มันสูงสุด ขอให้รู้จักเถอะ ไม่รู้จักแม่ของโลกแล้วก็ไม่เรียกว่าไม่รู้จักอะไรมากทีเดียว มันจะเป็นคนใจแคบ เห็นแก่ตัวชนิดที่ว่ามันหาความสุขยาก

หน้าที่ของลูกต่อพ่อแม่

ในที่สุดเรื่องสุดท้ายที่จะพูดกันเกี่ยวกับแม่ก็คือว่า “หน้าที่” หน้าที่ของเราที่จะประพฤติกกระทำต่อแม่ หน้าที่ของลูกที่จะมีต่อแม่ ลูกมีหน้าที่ต่อแม่พออย่างไร? ไปเปิดดูนวโกวาท เคยบวชมาแล้วเรียนนวโกวาทมาแล้ว นวโกวาท...เป็นหนังสือแบบเรียนนักเรียนก็อธิบายไว้ดีที่สุดในที่สุด ลูกจะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่อย่างไร เช่น ท่านเลี้ยงมา เราก็เลี้ยงท่านตอบ แล้วก็ทำให้ท่านสบายใจ เมื่อท่านตายแล้วก็ทำบุญอุทิศไปให้อยู่เสมอ หน้าที่คืออย่างนี้

เดี๋ยวนี้เอาตมาอยากจะทำดีให้มันมากกว่านั้น คือหน้าที่ที่ลูกจะต้องสนองพระคุณของแม่ เราแบ่งออกเป็นอย่าง ๆ มันง่าย มันศึกษาง่าย

๑. เลี้ยงดูทางกาย

ข้อแรก เราจะต้องสนองคุณพ่อแม่ด้วยการเลี้ยงดูปรนนิบัติพ่อแม่ในทางกาย ให้พ่อแม่ได้รับความสะดวกสบายในทางวัตถุ ในทางร่างกาย ทรัพย์สมบัติสิ่งของในทางร่างกาย ไม่มีใครภยใช้เจ็บที่จะสนองพระคุณพ่อแม่ให้มากที่สุด คือพ่อแม่ได้รับความสะดวกสบายเป็นสุขในทางกาย

๒. เลี้ยงดูทางจิตใจ

แล้วข้อ ๒... สอนองคุณพ่อแม่ด้วยการเลี้ยงดูทางจิตใจ ลูกต้องเป็นฝ่ายอดทน ให้ลูกเป็นฝ่ายอดทน ช่วยเขียน ช่วยจำ ช่วยฟังเข้าไปในหัวใจ ขอให้ลูกเป็นฝ่ายอดทน อย่าให้พ่อแม่ร้อนใจ อย่าให้พ่อแม่เดือดร้อนใจ ให้ได้รับความเย็นอกเย็นใจเพราะว่ามีลูกคนนี้ นี้เรียกว่าอย่าให้พ่อแม่ต้องร้อนใจ ต้องขัดใจ ต้องรำคาญใจหรือต้องอะไร ๆ เพราะลูกคนนี้ นี้เรียกว่าเลี้ยงดูในทางจิตใจ

๓. ทำให้พ่อแม่รู้ธรรมะ

การสนองพระคุณพ่อแม่ ที่ท่านพูดไว้หรือกล่าวไว้ตามขนบธรรมเนียมประเพณี พูดเป็นล้านวน วัด ๆ ว่าจะสนองคุณพ่อแม่ด้วยสิ่งสูงสุด ก็คือทำให้พ่อแม่เป็นญาติในพระศาสนา เป็นคำพูดที่ว่ามัน ก้าวมอะไรอยู่ จะขอให้คำสั้น ๆ ว่าด้วยการทำให้พ่อแม่รู้ธรรมะ ทำให้พ่อแม่เป็นญาติในพระศาสนา ก็คือทำให้พ่อแม่รู้ธรรมะ ขอให้ลูกชนวชายทุกอย่างทุกทาง เพื่อให้พ่อแม่ได้รู้ธรรมะ เพราะพ่อแม่บางที ก็ไม่มีโอกาสได้ไปศึกษา ไปวัดไปวา อยากจะรู้ก็ไม่ได้รู้ เมื่อลูกมีโอกาสไปเล่าไปเรียนไปศึกษา ก็อยู่ใน สถานะที่จะพูดจะจาอะไรได้มากกว่า ก็ขอให้ลูกนี้ช่วยส่งข่าวมาให้แม่พ่อรู้ธรรมะ

เมื่ออาตมาแรกบวชใหม่ ๆ ก็เขียนธรรมะใส่สมุดแบบฝึกหัดส่งมาให้แม่ทุก ๆ วันพระเหมือนกัน แลละ ธรรมะที่ละข้อสองข้อ แผลออกไป ๆ เขียนใส่สมุด Exercise ที่นักเรียนใช้ ฝากมาให้แม่ นี่คือจุด ตั้งต้นที่เผยแพร่ศาสนาของอาตมา... เขียนข้อความทางธรรมะให้แม่ทุกวันพระ เรื่องขึ้นธรรมาสันเทศน์ นี่มันทีหลัง คือว่าตั้งต้นด้วยการโปรดพ่อแม่ให้เป็นญาติในพระศาสนา คือทำให้รู้ธรรมะ

ในการบรรยายแบบโบราณอุปมาอุปไมยจะบรรยายว่า ไม่มีทางอื่นใดที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ เช่น ให้แม่อยู่ป่าชาย ให้พ่ออยู่ป่าเขา ไม่ต้องลงดิน กินข้าว อาบน้ำ ป้อนข้าวอยู่บนป่าตลอดชีวิต อย่างนี้ก็ ยังตอบแทนพระคุณไม่หมด ไม่สมควรแก่พระคุณของพ่อแม่ ต้องทำให้พ่อแม่เป็นญาติในพระศาสนา จึงจะสมควรกับพระคุณของพ่อแม่ ก็หมายความว่า...ให้เจ้านาคอย่าชี้เกี้ยว อย่าเหลวไหล ทำให้รู้ ธรรมะ นี่คือการสนองคุณพ่อแม่ที่ดีที่สุด ได้พูดกันอยู่อย่างนี้

พระคุณของพ่อแม่ พระอุปัชฌาย์อาจารย์โบราณท่านจะพูดสอนเวลาจะบวชเจ้านาคว่า ให้เอา ท้องฟ้าทั้งหมดเป็นกระดาด เอาภูเขาหิมาลายเป็นดินสอ ละลายน้ำในมหาสมุทรเป็นน้ำหมึก แล้วเขียน ให้เต็มท้องฟ้า ก็ไม่หมดพระคุณของพ่อแม่เลย พูดกันอยู่อย่างนี้ แต่ว่าถ้าได้ทำให้พ่อแม่เป็นญาติในพระ ศาสนามันจะคุ้มค่า เพราะว่าท่านได้เป็นสัมมาทิฐิ... เอาตัวรอดได้ ที่นี้ถ้าจะทำให้บรรลุมรรคผล นิพพาน ได้ก็ยิ่งดี ยิ่งหมดจด ทดแทนพระคุณอย่างหมดจด

อนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดของพ่อแม่

ที่นี้ขอแถมท้ายสักข้อ ช่วยฟังให้ดีนะ ลูกเด็ก ๆ ช่วยตั้งใจฟังให้ดี สนองคุณของพ่อแม่ข้อสุดท้าย เธอทั้งหลายช่วยเป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ เธอเกิดมาจากพ่อแม่ เหลืออยู่ยังไม่ตาย ขอให้เธอนี้เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุด เป็นที่ระลึกแก่พ่อแม่ อย่างไม่มีอะไรเสมอเหมือน ไม่ต้องสร้างเจดีย์ ไม่ต้องสร้างอะไรที่ไหนหรอก ตัวเองนั่นแหละทำตัวเองให้เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ที่ล่วงลับไป แล้ว หรือแม้ยังอยู่ก็ตามเถอะ เราจะเป็นอนุสาวรีย์ที่ดีให้แก่พ่อแม่

ถ้าทุกคนทำอย่างนี้แล้ว โลกนี้มีสันติภาพ มีสันติสุข ไม่มีความทุกข์ ไม่มีข้อเดือดร้อนใด ๆ เลย ขอให้ลูกหลานทุกคน จงได้กระทำตนให้เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ตลอดกาลนาน...นี่คือหน้าที่

อาตมาก็คิดอย่างนี้แหละ ไม่ใช่ว่าจะพูดให้ท่านทั้งหลายฟังข้างเดียว อาตมาเองก็พยายามทำตนให้เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดของแม่ เมื่อตะกี้บอกแล้วใช่ไหมว่า ถ้าไม่มีแม่ สอนโมกข์ไม่มี ไปคิดดูเถอะ ถ้าเข้าใจฟังแล้วก็จะฟังออกว่า ถ้าไม่มีแม่...สอนโมกข์ก็ไม่มี ไม่เกิด อาตมาก็ไม่มี หรือว่าถ้าไม่ได้คิดอย่างนี้ ก็ไม่ได้ทำอย่างนี้แล้ว มันไปทำอย่างอื่นเสีย มันจะไปมีครอบครัวไปมีอะไรเสีย สอนโมกข์ก็เกิดไม่ได้ สอนโมกข์เกิดได้เพราะสนองคุณแม่ เป็นความต้องการของคุณแม่ทุกอย่างในการเผยแผ่พระศาสนา ถ้าไม่มีแม่ สอนโมกข์ก็ไม่มี สำหรับอาตมาจึงถือเป็นหน้าที่ที่จะเป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอชักชวนท่านทั้งหลายทุกคน จงเป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ที่ล่วงลับไปแล้ว

แล้วเรื่องก็จบ... ก็กล่าวได้ว่า ท่านทั้งหลายรู้จักพ่อแม่ ท่านทั้งหลายรู้จักพ่อแม่หมดสิ้น ไม่มีพ่อแม่เหลืออยู่สำหรับไม่รู้จัก การบรรยายธรรมวันนี้ก็สำเร็จตามประสงค์ ที่ทำให้ท่านรู้จักแม่ในทุกความหมาย ทำหน้าที่ต่อแม่ทุกความหมาย

พรุ่งนี้เป็นวันที่เราสมมติกันว่าเป็นวันแม่ ให้เตรียมตัวเพื่อทำอะไรทุกอย่างที่แสดงว่า เราจะเป็นลูกที่ดีที่สุด ตั้งสมาธิจิตจะสนองคุณแม่กันให้ถึงที่สุด...พรุ่งนี้เป็นวันแม่ มีอะไรอีก...หมดแล้ว ท่านรู้จักแม่ทั้งหมด ทุกอย่าง ทุกแง่ ทุกมุมแล้ว ท่านรู้จักแม่ตามความประสงค์ของอาตมาแล้ว การบรรยายในวันนี้ก็ไม่รู้เรื่องอะไร นอกจากเรื่องแม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก ครั้นพออาตมาบรรยายจบลงก็หมายความว่า ท่านรู้จักแม่ในทุกแง่ทุกมุมตามที่ควรจะรู้จัก อาตมาก็ยินดี ขอขอบคุณท่านทั้งหลายที่อุตส่าห์ทนฟังเพื่อให้รู้จักแม่ในทุกแง่ทุกมุม แล้วท่านก็จะเป็ลูกที่ดี เป็นอนุสาวรีย์ของพ่อแม่ที่ดีอยู่ตลอดกาลนาน แม่ที่ยังไม่รู้จัก...ก็รู้จักแล้ว รู้จักทั้งหมด รู้จักทุกแง่ทุกมุม รู้จักเปรียบเทียบ รู้จักที่ต่ำที่สูง รู้จักหมดในความหมายที่เกี่ยวกับแม่ แปลว่าเรารู้จักแม่ทุกอย่างทุกประการแล้ว

การบรรยายนี้ก็สมควรแก่เวลา ต้องขอยุติการบรรยาย เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายได้สวดบทพระธรรม ให้ท่านทั้งหลายได้ตั้งใจฟังให้ดี แล้วจะเกิดกำลังใจในการที่จะปฏิบัติธรรมะ ที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องครบถ้วน สำเร็จประโยชน์ทุกประการ ขอให้สำเร็จตามนี้ด้วยกันจงทุก ๆ ฝ่ายทุก ๆ คนเทอญ

ความรักของแม่

น้ำใจของแม่ที่มอบให้แก่ลูก

พระธรรมเทศนาพิเศษ โดย
พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟัง ตามสมควรแก่เวลา

ความหวังของพ่อแม่

วันแม่ เป็นวันสำคัญวันหนึ่งที่รัฐบาลไทยได้คิดจัดทำขึ้น ก็เพื่อให้ประชาชนได้มีความสำนึกว่า เรานี้เกิดจากพ่อแม่ ไม่ได้เกิดจากโพรงไม้ ไม่ได้เกิดจากดอกบัว หรือไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่เกิดจากพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด

พ่อแม่ที่เกิดเรามา นั้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญ ไม่ใช่เรื่องความสนุก แล้วผลพลอยได้คือลูกออกมา... ไม่ใช่อย่างนั้น

พ่อแม่ทั้งหลาย มีความปรารถนาที่จะมีลูก เมื่อแต่งงานแล้วทุกคนก็อยากจะมีลูกไว้ทั้งนั้น ที่ต้องการมีลูกไว้ก็เพื่อจะไว้สืบสกุล ไม่ให้พันธุ์มนุษย์นี้ต้องสูญหายไปจากโลกนี้

อันนี้คือความหวังของพ่อแม่ทั่วไป ที่ต้องการจะมี ถ้าไม่มีก็รู้สึกว่าจะมีความทุกข์ ความทุกข์ที่ไม่มีลูกนี่เป็นนรกอยู่ในใจของคนผู้นั้น เรียกว่านรกขุมปุตตะ คือการไม่มีลูกนั่นเอง เพราะฉะนั้นทุกคนก็อยากมีลูกไว้สืบแซ่สืบสกุลด้วยกันทั้งนั้น

ถ้ามีลูกออกมาจะเป็นหญิงก็ตาม ชายก็ตาม ท่านก็ถือว่าเป็นลูกของท่าน ทะนุถนอมเลี้ยงดูรักษาเอาใจใส่ ได้ทำหน้าที่สมบูรณ์เรียบร้อย เช่น ห้ามไม่ให้ลูกกระทำความชั่ว แนะนำลูกให้กระทำความดี ให้ได้มีการศึกษาวิชาการ ตามสมควรแก่ฐานะ หางานให้ทำ หากผู้ครองที่สมควรให้ มอบทรัพย์ไว้ในสมัยที่ควรจะมีมอบให้ เพื่อเอาไปตั้งเนื้อตั้งตัวต่อไป

พ่อ แม่ มีพระอยู่ในใจ

อันนี้เป็นเรื่องของพ่อแม่ของทุก ๆ ครอบครัว ทำตามฐานะที่ท่านจะทำได้ ยากจน...ก็ทำตามฐานะของคนยากจน คนมั่งมี...ก็ทำตามฐานะของคนมั่งมี

เราทั้งหลายที่เป็นผู้ใหญ่ ขอให้คิดดูสักเล็กน้อย ถ้าเราไม่มีคุณพ่อคุณแม่...เราจะเกิดมาได้อย่างไร หรือเราเกิดมาแล้วท่านไม่เลี้ยงเรา ท่านเอาไปทิ้งเสียเราจะได้รับความทุกข์ขนาดไหน เราจะเดือดร้อนอย่างไร? ...เราจะกลายเป็นเด็กกำพร้าอนาถา ไม่มีใครเลี้ยงดู แต่คุณพ่อคุณแม่ท่านมีน้ำใจคือมีพระอยู่ในใจ พระนั่นก็คือพระเมตตา พระกรุณา พระมุทิตา พระอุเบกขา ท่านมีครบทั้ง ๔

เมตตา บรรเทาความทุกข์สมบรูณ์แก่ลูก

กรุณา ทนไม่ได้ เมื่อเห็นลูกได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน

น้ำใจของคุณแม่

เมื่อเราได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน ผู้ที่ช่วยเราเป็นคนแรกก็คือพ่อแม่ของเราแหละ ในพ่อกับแม่ แม่...แหละมาก่อน แม่วิตกกังวลกับลูกมากกว่าพ่อ เอาใจใส่มากเป็นพิเศษ ถ้าเกิดเหตุเภทภัยอะไรขึ้น แม่ต้องนึกถึงลูกก่อน แม่ไฟกำลังไหม้บ้าน ไฟกำลังลุกโพล่งร้อนแรงที่สุด แต่ว่าลูกตกอยู่ในกองเพลิงนั้น แม่ต้องฝ่าเปลวเพลิงอันร้อนเข้าไปอุ้มลูกออกมา อันนี้คือน้ำใจของคุณแม่ที่มีความรักลูกเหลือเกิน แล้วก็ดูแลเอาใจใส่

น้ำใจที่รักเราอย่างแท้จริง ช่วยเหลือเราอย่างแท้จริงนั้น จะหาได้จากหญิงคนใด นอกจากแม่ของเราเท่านั้นเอง แม่เราเติบโตขึ้นมามีคนรักเรา แต่ก็รักไม่เหมือนแม่รักเราหรอก...มันรักคนละแบบ แม่รักเรานี้รักอย่างแท้จริง รักด้วยน้ำใจ รักร้อยเปอร์เซ็นต์ ไม่มีความเกลียดชังลูกเกิดขึ้นในใจแม่แต่น้อย ถ้าเห็นว่าลูกจะเดือดร้อน แม่ต้องรับภาระนั้นหมด เอามาแบกไว้เสียคนเดียว อันนี้เป็นเรื่องของคุณแม่ที่มีต่อลูกทั้งหลาย

ระลึกถึงบุญคุณของท่าน

เราทั้งหลายต้องน้อมใจนึกพิจารณาทุกค่ำเช้าเข้านอน คนโบราณเขาสอนว่าให้กราบหมอนหรือให้กราบพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ กราบพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ทุกวัน...เวลาจะเข้านอน ตื่นขึ้นจะไปทำงานก็ให้สังข์บใจ ระลึกถึงบุญคุณของท่าน พ่อแม่ ของปู่ตา ย่ายาย ของครูบาอาจารย์ ของพระเจ้า พระสงฆ์ อะไรต่าง ๆ ซึ่งเป็นสถาบันที่เราเคารพสักการะ เราจะต้องนึกถึงสิ่งนั้นอยู่ตลอดเวลา

คนที่หมั่นระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ จะไม่ทำชั่วเป็นอันขาด ทำไมจึงทำชั่วไม่ได้....เพราะรักแม่
มากเหลือเกิน คนรักแม่นี้ทำชั่วไม่ได้ เพราะกลัวว่าแม่จะเดือดร้อนใจ กลัวว่าแม่จะเป็นทุกข์ เขาจึงไม่
กระทำความชั่ว อันนี้ก็คือความกตัญญูกตเวทิต่อมารดา เป็นเกราะเพชร ๗ ชั้นกันภัย ไม่ให้เราตกไปสู่
อบาย เพราะความรักที่เรามีต่อคุณแม่มีมันขวางทาง ไม่ให้เราคิดผิด พุดผิด ทำผิด ไม่ให้ไปสู่สถานที่ผิด
ได้เป็นอันขาด จึงถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญ

การตอบแทนบุญคุณของท่าน

ถ้าคุณแม่คุณพ่อเรายังมีชีวิตอยู่ เราจะต้องตอบแทนท่านด้วยการเลี้ยงท่าน รักษาท่านเวลาเจ็บ
ไข้ได้ป่วย ช่วยทำกิจการงานให้แก่ท่าน เมื่อท่านต้องการอะไร ต้องหาสิ่งนั้นมาให้ท่านบ้างตามความ
ปรารถนาของท่าน สนองความต้องการให้ท่านได้รับประโยชน์สมความตั้งใจ เอาใจใส่ดูแล ในเรื่องการ
กินการอยู่ทุกประการให้เรียบร้อย ให้เหมือนกับเมื่อเราเล็ก ๆ คุณแม่เลี้ยงเราอย่างไร คุณพ่อดูแลเรา
อย่างไร เราก็ทำอย่างนั้นกับท่านอีกทีหนึ่ง

เวลาท่านถึงแก่กรรมไปแล้ว ก็ทำบุญกุศลตามธรรมเนียม อุทิศบุญไปให้แก่ท่าน บุตรธิดาคนใด
สำนึกอยู่ในใจว่า พ่อแม่เป็นเทพเจ้าเป็นพระของเรา เราก็รักเคารพบูชาท่าน ปฏิบัติดีต่อท่าน คนอย่างนี้
มีแต่ความเจริญ ความก้าวหน้า จะไม่มีความเสื่อมโทรมในชีวิตเป็นอันขาด

ระลึกถึงพระคุณของแม่

ขอให้เราทั้งหลาย ได้เริ่มต้นชีวิตในทางคิดถึงบุญคุณของพ่อของแม่ แล้วพยายามประพฤติ
ปฏิบัติในสิ่งถูกต้อง เพื่อสนองบุญคุณของท่าน คนใดประพฤติอะไรที่ไม่เหมาะสมไม่ควรอยู่ก็ให้กลับใจเข้า
หาพระคุณของแม่ เหมือนเรามาอยู่ในอ้อมกอดของคุณแม่ต่อไป ให้ท่านได้อุ่นใจ ได้สบายใจ เมื่อใด
ท่านนึกถึงลูก ให้ท่านได้ยิ้มอย่างอารมณ์ดี ไม่ใช่พอนึกถึงลูกแล้วน้ำตาไหลนองหน้า

*คนที่ดีนั้น...จะต้องมีความกตัญญูกตเวทิต่อมารดาบิดา ต่อครูบาอาจารย์ และท่านที่มีบุญคุณ
แก่เรา แม่เพียงเล็กน้อย*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ใครทำอะไรแก่เราแม้นิดหน่อย เราต้องจำเรื่องนั้นไว้ เราทำอะไรแก่ใคร
แม่โตใหญ่เท่าภูเขา ไม่ต้องไปจำให้เสียเวลา แต่ให้จำเรื่องที่คนอื่นทำกับเรา แล้วเราก็ทำการตอบแทน
เท่าที่โอกาสจะอำนวยให้ได้ อันนี้เป็นเรื่องที่เราควรจะต้องทำกันในปัจจุบันนี้ให้มากอยู่เหมือนกัน เพราะ
คนเราในสมัยนี้ชักจะลืมพ่อแม่ลืมปู่ตาอายุ... ไม่รู้เอาระบบนั้นมาจากไหน? จิตใจห่างเหินจากผู้มี
พระคุณออกไปทุกวันทุกเวลา แล้วจิตใจก็จะเสื่อม สังคมก็จะเสื่อม ชาติก็จะเสื่อม เพราะไม่มีหลักเป็น
เครื่องคุ้มครองจิตใจ โดยอาการดังที่กล่าว

จึงใคร่ขอฝากมายังพี่น้องทั้งหลาย ที่มีแม่ มีพ่อ มีตา มีย่า มียายอยู่ในบ้าน หรืออยู่ห่างบ้าน เราก็ควรจะไปหาท่าน เอาดอกไม้ไปสักการะ เอาผ้าห่มไปให้ เอาเสื้อผ้าไปให้ หรือเอาของกินไปให้ท่าน ไปกราบท่านให้ท่านชื่นใจสักหน่อยว่าลูกยังคิดถึงแม่ ยังคิดถึงพ่ออยู่ ยังคิดถึงคุณตา คุณย่า คุณยาย วันที่เขาสวมดีว่าเป็นวันแม่...ก็ไปกราบให้แม่ชื่นอกชื่นใจ อย่างนี้จึงจะเป็นการถูกต้อง

คนที่ เป็นพ่อเป็นแม่ก็เหมือนกัน ควรจะได้สำนึกในหน้าที่ในฐานะที่เราเป็นแม่ เราเป็นพ่อ ว่าเราควรจะทำตนอย่างไร? ควรจะประพฤติเป็นตัวอย่างแก่ลูกอย่างไร ควรสอนลูกอย่างไร ควรอบรมลูกของเราอย่างไร? เพื่อให้ลูกเราเจริญด้วยคุณธรรม ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ถ้าเรากระทำได้ดีดังที่กล่าว ก็จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตในการทำงานตลอดไป

แม่ที่แท้คือพระธรรม

“แม่” ที่แท้จริงของเรานั้นคืออะไร? แม่ที่แท้จริงของเราก็คือธรรมะอันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เรียกว่า...พระธรรม นั้นแหละเป็นแม่ที่แท้จริงของเรา ที่เราควรจะได้เคารพบูชาสักการะแล้วเอามาไว้ในชีวิตจิตใจของเรา

ทำไมจึงได้พูดว่า พ่อแม่ที่จริงของเราคือตัวธรรมะ...เพราะว่าธรรมทำให้คน “เป็น” เป็นถูกต้องความเป็นอะไร ๆ ของคนเรานั้นเป็นได้ถูกต้องเรียบร้อย ก็ต้องเอาธรรมะมาทำให้เป็น ถ้าไม่มีธรรมะมาทำให้เป็น มันก็เป็นไม่เรียบร้อย

เริ่มต้นตั้งแต่เป็นมนุษย์นี่ก่อน ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นต้องเป็นด้วยความมีธรรมะ ถ้าไม่มีธรรมะแล้วก็จะไม่เป็นได้ เป็นได้ก็เพียง “คน” เท่านั้นเอง คนไทยเราจึงพูดว่า “คอยัก ๆ ลักแต่ว่าคน” คือรูปร่างสมมติว่าเป็นคนเท่านั้นเอง แต่ว่าในใจนั้นยังไม่เป็นคนที่มีสมบูรณ์ เพราะใจนั้นยังขาดคุณธรรมหรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่ายังไม่เป็นมนุษย์

“มนุษย์” กับ “คน” นั้นแตกต่างกันคือ

ความเป็น “คน” นั้น เป็นเพราะเกิดจากท้องแม่ก็เรียกว่าเป็นคนแล้ว ร้องได้นี่ก็เป็นคนแล้ว

ความเป็น “มนุษย์” นั้น เมื่อเติบโตขึ้นมาเรื่อย ๆ ต้องมีคุณธรรมเข้าไปประดับประดาจิตใจ จึงจะได้เกิดอีกทีหนึ่ง เรียกว่าเกิดเป็นมนุษย์

ขั้นแรกเกิดเป็นคน เกิดจากท้องแม่นี่เกิดเป็นคน แล้วต่อมาก็เกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาเป็นมนุษย์ก็เกิดจากพระธรรม พระธรรมทำให้เราเป็นมนุษย์

พระสงฆ์...เป็นผู้เกิดโดยสัทธรรม โดยธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเกิดมาเป็นพระสงฆ์ พระอริยสงฆ์ สาวกของพระพุทธเจ้า หรือเป็นภิกษุ เป็นอะไรนี่ เรียกว่า *เกิดโดยธรรม* ไม่ใช่เกิดโดยโกนหัว ขูดคิ้ว นุ่งเหลือง ห่มเหลือง เท่านั้นหาไม่ได้ นั้นเขาเรียกว่าพระปลอม

คนปลอมนี้ก็เหมือนกัน คือไม่เป็นคนแท้จริงตามหลักธรรมะ เป็นมนุษย์ปลอม เป็นมนุษย์ที่ปลอมมาในรูปของความเป็นรูปร่างหน้าตาอย่างนั้น แต่งตัวทันสมัยต่าง ๆ แต่ว่าจิตใจนั้นไม่ประกอบด้วยคุณธรรม เมื่อจิตใจไม่ประกอบด้วยคุณธรรม เขาเรียกว่าเป็นแต่ภายนอก...เปลือกมันเป็น แต่เนื้อในไม่ได้เป็น

ชีวิตคนเรานี้ก็เหมือนกัน ถ้าหากว่าเป็นแต่เพียงภายนอก ก็เรียกว่าเป็นแบบจอมปลอม แต่ถ้าเป็นออกมาจากข้างใน เรียกว่าเป็นของแท้ เป็นมาจากข้างใน ก็คือใจมันเป็น ใจเป็นก็เพราะมีธรรมะเข้า ประคับประคองใจ คนนั้นจึงเรียกว่าเป็นผู้ที่เกิดจากธรรม มีธรรมเป็นแม่ เป็นผู้ให้เกิด เป็นผู้คุ้มครอง รักษา เป็นผู้เลี้ยงดู เป็นผู้ทำให้เจริญให้ก้าวหน้าด้วยประการต่าง ๆ อันนี้คือแม่ที่เราต้องมี

เวลาใดเราขาดแม่ธรรมะ เมื่อนั้นเราก็คือ “เป็น” ไม่สมบูรณ์ ไม่เรียบริ้อย ชีวิตตกต่ำลงไปทันที... มีความทุกข์ มีปัญหา มีความเดือดเนื้อร้อนใจ ก็เพราะไม่มีแม่หล่อเลี้ยงจิตใจ เราจึงต้องแสวงหาธรรมะมาเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจ คุ้มครองจิตใจของเราไว้ เพราะเราเป็นผู้ที่เกิดจากธรรม เกิดจากธรรมะ ธรรมะเป็นผู้ให้เกิด ธรรมะที่ทำให้เราเกิดนั้น ก็คือธรรมะที่อยู่ในใจของมารดาบิดานั้นเอง

พ่อแม่ต้องสร้างธรรมะขึ้นในจิตใจ

ความเป็นมารดาและบิดาก็เป็นด้วยธรรม ด้วยความคิด ความปรารถนาที่จะมีบุตร ความคิดอันนี้ก็เรียกว่าเป็นตัวธรรมะ เป็นธรรมชาติที่มันเกิดอยู่ในจิตใจของบุคคลที่พอจะมีลูกได้ ตัวนี้มันก็เกิดขึ้นในใจ แล้วเราก็คงทำให้เกิดลูกออกมา ลูกก็เกิดมาโดยธรรม

ถ้าลูกเกิดมาโดยธรรม...มักจะเป็นลูกเรียบริ้อย ว่านอนสอนง่าย เติบโตขึ้นก็เป็นคนดี มีประโยชน์แก่ชาติ แก่บ้านเมือง

แต่ถ้าลูกเกิดมาโดยไม่เป็นธรรม คือพ่อแม่ไม่มีใจเป็นธรรม แต่ว่ามีความคิดในทางสนุก ได้ผลคือมีลูกออกมา ลูกอย่างนั้นมักไม่ค่อยจะเรียบริ้อย จิตใจไม่สวดยสดงดงาม มักไม่เป็นคนที่ทำอะไรเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น อันนี้ก็เพราะว่าเกิดโดยไม่เป็นธรรม

คนโบราณเขาจึงสอนพ่อแม่ หรือว่าคนหนุ่มสาวที่แต่งงานกันแล้ว ก่อนที่จะอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา เขาให้ทำพิธีไหว้พระสวดมนต์ ทำจิตใจให้สงบเสียก่อน ก็เรียกว่าสร้างธรรมะให้เกิดขึ้นในใจ ให้จิตใจเป็นธรรมะ แล้วก็ไปอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ด้วยความปรารถนาว่า เราจะมีลูกไว้สืบสกุลต่อไป ให้ลูกเกิดมาดี มีปัญญา มีอนามัยสมบูรณ์เรียบริ้อย นี่คือความต้องการที่เป็นธรรม ไม่ใช่ความต้องการที่เป็นกิเลส

ถ้าว่าเกิดด้วยความมีกิเลส ลูกนั้นก็จะมีกิเลสรุนแรง แต่ถ้าเกิดมาด้วยความเป็นธรรม ลูกก็มีน้ำใจเป็นธรรม ว่านอนสอนง่าย มีความคิดถูกต้องตั้งแต่เล็กแต่น้อย อันนี้มันเป็นเรื่องเกิดจากน้ำใจของพ่อแม่ที่คิดจะทำลูกออกมานั่นเอง

ฉะนั้นเมื่อเราจะมีลูก...ก็ต้องให้มีโดยธรรม ให้เขาออกมาจากธรรมะ มีจิตใจตั้งงามตั้งแต่เริ่มต้น พ่อแม่จะต้องประพฤติธรรมเป็นตัวอย่างแก่ลูกอยู่ตลอดเวลา เลี้ยงลูกให้ดี ทั้งกาย ทั้งใจและเราก็ต้องเสียสละสิ่งไม่ดีไม่งาม ไม่ทำให้ลูกเห็น เช่น เราเคยดื่มสุราเมื่อเป็นหนุ่ม พอแต่งงานแล้วเราก็เลิกเสีย เราเคยสูบบุหรี่..เราก็เลิกสูบบุหรี่เสีย

พ่อแม่...เป็นตัวอย่างของลูก

ฉะนั้นพ่อแม่เนี่ย ถ้าจะสอนลูกในเรื่องใด ต้องทำเป็นตัวอย่าง...เป็นตัวอย่างให้ลูกเห็น เช่น สอนลูกไม่ให้พูดคำหยาบ เราต้องพูดคำสุภาพกับลูกตลอดเวลา แม้จะโกรธจะเคืองอะไร ก็ต้องใช้คำสุภาพพูดอ่อนหวานเรียบร้อย นี่เท่ากับสอนลูกให้พูดเรียบร้อย เด็กนี้จำได้ง่ายจริง ๆ อะไรมันประทับใจเด็กนี้เร็วทั้งนั้น ไม่ว่าจะเรื่องดี เรื่องเสีย...ประทับใจเร็วมาก เราต้องระวังไม่ให้ภาพเสียประทับใจอยู่ในฟิล์มของเด็กเป็นอันขาด ไม่ให้เด็กจำภาพเหล่านั้นไว้ เราต้องสำรวม ต้องระวัง เรียกว่าพ่อแม่ต้องประพฤติธรรมอยู่ตลอดเวลา ต้องมีความซื่อสัตย์อยู่ตลอดเวลา ต่อพระรัตนตรัย ต้องมีการบังคับตัวเอง ควบคุมตัวเอง ต้องมีความอดทนเป็นพิเศษ แล้วต้องมีความเสียสละในสิ่งที่ไม่จำเป็นแก่ชีวิต เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ลูก ลูกเห็นพ่อแม่ทำอย่างนั้น มันก็ฝังลงไปจิตใจ

“การทำให้อู” นั้นแหละคือการสอนที่มีค่าที่สุด เราทำให้อูบ่อย ๆ ก็เท่ากับว่าสอนให้เขาทำอย่างนั้น เมื่อสอนอยู่อย่างนั้นบ่อย ๆ เด็กเขาก็จำไป แล้วอะไรที่เด็กจำตั้งแต่เด็กนี่ถาวรมาก ติดไปจนแก่จนเฒ่า ไม่ลืมไม่เลือนหรือ ลืมที่ใหม่ ๆ นี่มักจะลืมได้ แต่ของที่จำมาตั้งแต่เด็กนี่ไม่ลืมเป็นอันขาด นี่อันนี้ต้องระวัง

เดี๋ยวนี้เราไม่ค่อยระมัดระวังกัน ต่อหน้าลูกก็ไม่ระมัดระวัง บางทีพ่อแม่เถียงกันหน้าตาแดงให้ลูกเห็น...มันไม่ได้ อย่างนั้นไม่ได้ ต้องเกรงใจลูกหน่อย เดี่ยวมันจะติดไปเป็นนิสัย โกรธกันสักเท่าใดก็เข็ดเขี้ยวเคี้ยวฟัน แล้วก็อมอะไร ๆ ไว้ในปาก อมน้ำก็ได้ อมน้ำไว้ในปาก มันจะได้สบายใจ

เหมือนกับแม่หญิงคนหนึ่ง แกเป็นคนขี้บ่นขี้ว่ากับผัว ทีนี้ผัวก็มาบอกพระว่า “แหม...ทำอย่างไรนะ จึงจะให้แม่บ้านของผมเป็นคนพูดน้อยสักหน่อย พอผมถึงบ้าน...ฟันใส่ไม่มีหยุดเขี้ยว ฟันพิษใส่ทุกวันทุกเวลา”

พระท่านก็บอกว่า ให้มาหาหน่อยสิ วันหลังจะได้ให้ของดีแก่เขา ทีนี้พระท่านฉลาด...แต่ว่าฉลาดในอุบาย แม่หญิงนั้นก็มาหา พอมาหาท่านก็ถามว่า “เรานี่เป็นคนหึงสามีหรือเปล่า? หึงหวงสามีหรือเปล่า?”

ตอบว่า “เอ้า! หึงหวงสิ...ของดิฉันนี่ ก็ไม่อยากจะให้ใครมายุ่งหรือ”

“อ้อ ถ้าอย่างนั้นมันต้องมีของดีไว้ประจำตัว สามีจะได้รักจะได้ชอบ”

แม่หญิงคนนั้นก็ขบใจสิ พอว่าอย่างนั้น “ทำอย่างไรคะ?”

“ไม่ยากหรอก...ฉันจะเสกน้ำให้สักขวดหนึ่ง เอาไปไว้นะ” ก็เสกน้ำให้เอาไปไว้ใช้

“แล้วใช้เวลาไหนล่ะเจ้าคะ?”

“พอเห็นหน้าสามีเข้าบ้าน ต้องอมน้ำไว้...อมน้ำเสีย พอสามีเข้าบ้านแล้วอมน้ำมนต์นี้ไว้...อมไว้”

ทีนี้เมื่ออมน้ำไว้จะไปดื่อก็ไม่ได้ จะบ่นก็ไม่ได้ สามีก็สบายใจ เพราะว่าได้ของดี คืออมน้ำไว้แล้ว พุดไม่ออก อมยื่นเฉย แม้จะโกรธจะเคืองก็ตาเซียว ๆ เท่านั้นแหละ แต่ว่าพุดไม่ได้ เพราะว่าพระท่านว่า อย่าพุดอะไรเด็ดขาด ต้องอมไว้สักครึ่งชั่วโมง มาถึงอย่าเพิ่งคุยอะไร ...อมไว้ก่อน แรกก็ทำตามว่านอน สอนง่าย เชื่อพระอยู่ก็ได้ประโยชน์ อมน้ำหลาย ๆ วันเข้าก็ไม่พุดไม่จา ก็คลายไป...นี่ล้วยพุดอย่างนั้นมัน ก็คลายไป ทีหลังก็เรียบร้อย สามีมาก็ไม่พุดหยาบต่อไป เพราะว่าแก้ด้วยอมน้ำมาตั้งเดือนแล้วนี่ น้ำ กว่าจะหมดขวดนี้ก็นาน อมที่หนึ่งก็ไม่มาก..ไม่ใช่กินนี่ เพียงแต่อมเฉย ๆ มันก็ไม่หมดสักทีน้ำนั้น พอ สามีเข้าบ้านอมทันที แล้วไปยืนยิ้มอยู่ที่หัวบันได ไม่พุดไม่จา สามีก็นึกขำอยู่ในใจว่า เอ...ทำไมไม่พุด ก็ รู้อยู่แล้วนี่ว่าลูกไม้ของตัวไปคิดกับพระไว้แล้ว เรื่องมันอย่างนั้น ก็เลยยิ้ม ๆ ไป ผลที่สุดก็เรียบร้อย

นี่คือพระท่านให้บังคับตัวเอง ให้อดทน ให้เสียสละนั่นเอง แต่ว่าให้ทำเฉย ๆ มันก็ลำบาก ต้อง ให้แบบมีอุปายหน้อย เลยให้อมน้ำไว้ เรื่องมันก็เรียบร้อย อย่างนี้เป็นตัวอย่าง

ฉะนั้น... เมื่อเราอยู่ต่อหน้าลูก จะทำอะไรไม่เหมาะสมไม่ควรไม่ได้ เพราะลูกมันเปิดปากกลัองไว้ ตลอดเวลา *คอยถ่ายภาพของคุณแม่ไว้ ลูกคือวีดีโอเทปธรรมชาติ คอยถ่ายคุณแม่บ้าง คุณพ่อบ้าง ถ่ายไว้เรื่อย....*

ให้เราสังเกตดูซิ ลูกคนไหนชอบแม่มาก...เหมือนแม่ ชอบพ่อมาก...ก็เหมือนพ่อ ตลอดกิริยา ท่าทาง การพูดการจา การนั่ง การเดิน เป็ยบ!...เหมือนทุกอย่าง เพราะเขาชอบ เขาชอบคุณพ่อ เขาก็ ทำเหมือนพ่อ ถ้าชอบคุณแม่ก็ทำเหมือนแม่ มันเป็นอย่างนั้น

เพราะฉะนั้น เราจะต้องแสดงภาพที่ไม่เสียหายแก่ลูกตลอดเวลา ให้ลูกจำแต่ภาพที่สวยงามไว้ใจ ลูกก็จะไม่มีเรื่องเสียหาย อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ ที่เรียกว่าตัวอย่างนั้น...ครอบครัวอาจจะ เป็นเหตุให้ลูกจำไปได้ เสียผู้เสียคนได้

นอกจากตัวอย่างในครอบครัวแล้ว ตัวอย่างจากสิ่งแวดล้อม เด็กอยู่ในที่ไหน อยู่ในยานที่ เรียกว่าย่านชุมชนหนาแน่น แล้วในที่ที่มีหมู่คนมากมักไม่ค่อยจะเรียบร้อย *เราก็ต้องคอยเตือนคอยบอก ลูกของเรา ว่าอย่าเอากิริยาอย่างนั้น อย่าเอาตัวอย่างแบบนั้น...มันไม่ดี* คอยแก้ไว้ คอยค้ำไว้ไม่ให้ลูก รับสิ่งนั้น ให้เหตุผลไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ความเสียมีปริมาณมากเท่าใด เราต้องเอาความดีเข้า ด้านทานให้สูงกว่านั้น เช่น เสีย ๕๐ ต้องเอาความดี ๘๐ เข้าไปข่มไว้ ถ้าดีน้อยมันข่มไม่ได้ เลยก็ลำบาก เหมือนกัน ทำให้เกิดความเสียหาย เพราะฉะนั้นต้องเอาความดีใส่ไว้

ในการที่จะเอาความดีใส่ให้ลูกอย่างนี้ เราก็ต้องหมั่นอบรมบ่มนิสัย กลางคืนเราต้องสอน
อบรม พุดจาทำความเข้าใจในข้อบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ได้กระทำอยู่ตลอดเวลา เราต้องคอยสอน
คอยเตือน คอยแก้ไข อย่าปล่อยให้นาน ปล่อยนานไม่ได้ เพราะถ้าปล่อยนานแล้วมันเสีย

เหมือนสนิมเหล็ก เกิดน้อย ๆ ชัดดูเสีย ทาน้ำมันเสีย เหล็กก็ไม่เสียหาย แต่ถ้าเราปล่อยไว้
เดือนหนึ่ง ๒ เดือน ๓ เดือน สนิมจะลึกลงไป เวลาเราขัดเอาสนิมออก...เนื้อเหล็กมันพลอยถูกถูไป
ด้วย พลอยเสียไปด้วย ฉนั้นใด

ควรอบรมเสียตั้งแต่ยังเล็ก

ในเรื่องคนเรานี้ก็เหมือนกัน ถ้าหากเขากระทำความผิด แต่เราเฉย ๆ นึกว่านิดหน่อย...ไม่
เป็นไร นิดหน่อยไม่เป็นไรนั้นแหละต่อไปมันจะเป็นอะไรขึ้นมา เพราะเราไม่แก้ไขแต่หัวที่ เราไม่สอน
ไม่เตือน ลูกก็อาจจะคิดว่า ไม่เห็นคุณแม่ว่าอะไร ไม่เห็นคุณพ่อว่าอะไร เราทำอย่างนี้ท่านก็ไม่ได้ดู ไม่ได้
ว่า เขาก็นึกว่าถูกต้องแล้ว แล้วเขาก็เลยทำเรื่อยไป ทำเรื่อยไปจนเป็นนิสัย พอเป็นนิสัยแล้วแก้ยาก
ความจริงมันก็แก้ได้ แต่ว่าเราไม่มีความอดทนพอ ขยันพอที่จะแก้ไข แล้วเด็กก็ไม่มี ความตั้งใจที่จะแก้ไข
เพราะเขาไปอย่างนั้นเสียแล้ว เขาชอบใจอย่างนั้นเสียแล้ว ผลที่สุดก็เสียคน

การอบรมดูแลของแม่

การบังคับควบคุมเด็ก ก็ไม่ใช่จะดุกันตลอดไป ไม่ใช่ว่า “อย่า...อย่างนั้น อย่า..อย่างนี้” ไม่ได้
นั้นมันมีแต่ “อย่า” เด็กมันไม่รู้ทำไมต้องไม่ให้ทำ ทำไมถึงจะต้องไม่ให้ทำ แล้วมันก็ดันละซีทีนี้ ยิ่งห้าม
เหมือนกับยิ่งยุ...ไปกันใหญ่

นี่มันเป็นความผิดเพราะว่าเราไปห้ามอย่างเดียว เราไม่ให้เหตุผล ไม่พูดให้เขาเข้าใจว่าอะไรเป็น
อะไร *เด็กต้องการเหตุผล ต้องการความเข้าใจที่ถูกต้อง* เพราะฉะนั้นเราจะต้องมาพูด เวลาพูดก็ต้อง
เรียกมานั่งใกล้ ๆ มีขนมก็ให้เขากินขนมเสียก่อน แล้วเราก็ลูบหน้าลูบหลัง หรือว่าเอามาหอมแก้มเสีย
สักทีหนึ่ง “โอ้ แม่คิดถึงลูก” เด็กก็สบายใจว่าแม่รักลูก มันสบายใจ

พอสบายใจแล้วก็บอกว่า “แหม! แม่อยากจะพูดอะไรกับลูกสักหน่อยวันนี้” “อะไรคะแม่ แม่จะ
พูดอะไร?” ถ้าเป็นลูกหญิงก็ทำอย่างนั้น ถ้าเป็นลูกชายก็ “มีอะไรครับแม่? พูดเถอะ...ผมยินดีรับฟัง
คุณแม่พูดเสมอ” ลูกมันรักแม่นะ เพราะแม่แสดงความรักลูก

ที่นี้เราก็ค่อยพูดอธิบายเหตุผลให้เข้าใจว่า เรื่องนั้นเรื่องนี้เป็นอย่างไร อะไรควร...อะไรไม่ควร อะไรเหมาะ...อะไรไม่เหมาะ อย่างนี้ต้องอธิบายให้เข้าใจ พูดแล้วก็ถามว่า “ลูกเข้าใจไหม ที่แม่พูดนี้” ถามอย่างนั้นก็ได้

เด็กก็บอกว่า “เข้าใจ” “เข้าใจแล้วแม่ขอนะ วันหลังอย่าได้กระทำอย่างนี้ต่อไป อย่าทำให้แม่ต้องเสียใจ หนูรักแม่ไหม?” พอพูดว่ารักแม่ไหมก็จับเสียทีหนึ่ง หอมแก้มเสียทีหนึ่ง...เด็กก็ชื่นใจ

ถ้าแม่ทำอย่างนั้นเด็กก็จะชื่นใจ แล้วก็บอกแม่ว่า “หนูจะไม่ทำ” มันสัญญาแล้ว คำว่า “หนูจะไม่ทำ” คือสัญญาแล้ว ถ้าเด็กทำอีก “อ้าว!...ลูกลืมเสียแล้วหรือที่สัญญาให้กับแม่”

ลูกผู้ชายก็ตาม หรือลูกผู้หญิงก็ตาม ต้องถือคำมั่นสัญญา คำมั่นสัญญาเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเครื่องหมายของคนใจดีคนใจงาม ถ้าเราได้สัญญากับใครแล้วไม่ทำตามสัญญา...มันก็เสียหาย แต่ว่าสัญญานั้นต้องเป็นประโยชน์ด้วย ต้องดีด้วย

ไม่ใช่สัญญากับเพื่อน คินนี่ไปเที่ยว ต้องไปตามสัญญา ถ้าไม่ไปเดี๋ยวเสียสัญญา อย่างนี้ไม่ไปก็ได้ เพราะไปแล้วมันเสียหาย เราจะขัดขืนก็ได้ แล้วค่อยอธิบายกับเพื่อนทีหลัง

“ที่ไม่ไปนั้นเพราะคิดได้ว่าไม่ถูกต้อง คุณแม่ของอ๊วเคยสอนว่าทำอะไรต้องทำแต่เรื่องถูกต้อง สัญญาต้องเป็นสัญญาที่ถูกต้อง ถ้าสัญญาที่ไม่ถูกต้องเขาไม่ถือว่าเป็นสัญญา เป็นคำพูดที่ไม่ถูกต้อง..ผิดหลักเกณฑ์ ผิดจากคำสอนของพระพุทธเจ้า เราจะไม่ทำตาม เพราะฉะนั้นขอโทษที่ไม่ทำตาม แล้ววันหลังเพื่อนอย่ามาขอคำมั่นสัญญาจากเราต่อไปในเรื่องที่มันไม่ถูกต้อง เพราะฉันรักความถูกต้องตามที่คุณแม่สอนไว้ จะไม่ทำอะไรที่ไม่ถูกต้องเป็นอันขาด”

เพื่อนก็จะรู้นิสัยว่า อ้อ! คนนี้เขารักแม่ เขาเคารพแม่ เขาทำสิ่งที่คุณแม่คุณพ่อต้องการให้ทำ เพื่อนก็จะเกรงใจลูกของเรา ถ้าเราสอนให้เขาเป็นคนดี เราต้องให้เหตุผลให้เขาเข้าใจ

เรื่องศาสนาก็เป็นเรื่องสำคัญที่เด็กจะต้องมี ให้มีตั้งแต่เล็กไปแล้วจะมั่นคง พอโตขึ้น..มันซึกจะรู้มาก เกิดรับไม่ได้แล้วมันก็ยุ่ง ที่นี้เรื่องมันมาก พูดกันยาก ฉะนั้นเราจะต้องสอนไปตั้งแต่เบื้องต้น วันละเล็กละน้อย หัดให้ไหว้พระสวดมนต์ ให้ท่องจำพุทธภาษิตบ้าง แล้วก็ให้รางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ ในฐานะที่จำคำสอนของพระพุทธเจ้าได้

นี่คือการช่วยทะล่อมกล่อมเกลียดเด็กของเราให้เข้าหาทางถูกทางชอบ ตามหน้าที่ของพ่อแม่ที่ทำที่บ้าน ส่วนโรงเรียนนั้นมอบให้ครูเขาไป จะได้ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงกันไป เพื่ออนาคตของครอบครัวตลอดจนถึงประเทศชาติของเรา

สำหรับวันนี้พูดมาก็สมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้

ภาคผนวก

พระคุณของแม่

น้อมรำลึกบูชาพระคุณอันสูงสุดของแม่

พระธรรมเทศนาพิเศษ โดย

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

การบรรยายปาฐกถาธรรมในวันนี้ อาตมาจะบรรยายในหัวข้อว่า “*ปรมัตถวิचारณฺ์เกี่ยวกับพระคุณของแม่*” บางคนอาจจะนึกสงสัยว่า นี่เป็นการแทรกแซงของการบรรยาย “อิทัปปัจจยตา” หรืออย่างไร อาตมา รู้สึกว่าไม่เป็นการแทรกแซง เพราะว่าถ้ารู้จักปฏิบัติกับแม่ให้ถูกต้อง ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ *กฎของ “อิทัปปัจจยตา”* อยู่นั่นเอง แต่เนื่องจากมีผู้ขอร้องให้พูดเรื่องเกี่ยวกับแม่ อาตมาก็ต้องยอมรับ เรียกว่าเกรงใจก็ได้ เพราะเรามันทำงานร่วมกัน

ที่นี่ เราก็ต้องพิจารณากันถึงคำว่า “แม่” เราได้มรดกจากแม่ในเรื่องมรรยาทหรือการเป็นอยู่มากกว่าพ่อ จะขอยกตัวอย่างที่แม่ได้ทำหน้าที่ของแม่ *ในการสร้างนิสัยอันละเอียดให้แก่ลูก* เช่น ในความเรียบร้อย แม่กวาดชั้นให้ล้างจานข้าวให้สะอาด ให้เรียบร้อย และเก็บให้เรียบร้อย เสื้อผ้าต้องเรียบร้อย ปูที่นอนต้องเรียบร้อย ล้างมือล้างเท้าสะอาด

แม่สอนให้ประหยัด เกิดนิสัยประหยัด แม่บังคับให้ใช้น้ำล้างเท้าอย่างประหยัด ใช้น้ำอาบอย่างประหยัด ใช้ฟืนเชือกผูกของกระดาดห่อของอย่างประหยัด

แม่สร้างนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน แม่สอนว่ายอมแพ้นั้นไม่ถือว่าเป็นการเสียเกียรติ เนื่องจากว่าต้องยอมแพ้ มันเป็นการปลอดภัยและใคร ๆ ก็รักคนที่ยอมแพ้ไม่ให้เกิดเรื่อง

แม่สอนให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แม่สอนว่าให้ลูกแมวได้กินข้าวก่อนแล้วคนจึงกิน สัตว์เดรัจฉานเป็นเพื่อนของเรา คนขอทานก็เป็นเพื่อนของเรา คนไร้ญาติขาดมิตรมาตายอยู่ตามท่อน้ำ...เราก็ต้องเอื้อเฟื้อ ถ้าเรากินเองมันก็ถ่ายออกหมด แต่ถ้าเราให้เพื่อนกิน...มันอยู่ในหัวใจของเขายาวนานนัก

แม่สอนให้ดูว่า ไก่ไม่มีเห็บ เพราะมันช่วยจิกให้กันและกัน ลูกไก่เล็ก ๆ ยังช่วยจิกเห็บให้ลูกไก่ตัวใหญ่ เห็บที่มันอยู่ตามหน้าตามหงอน ซึ่งมันจิกเองไม่ได้ แต่ไก่ก็ไม่มีเห็บ เพราะมันปฏิบัติหน้าที่เพื่อนของมันและกัน แม้แต่ลิงมันก็หาหาให้แก่กันและกัน สุนัขมันก็ยังคงกัดหมัดให้แก่กันและกันตรงที่มันกัดเองไม่ได้... เราจึงต้องมีเพื่อน

แม่อบรมนิลยักตัณญูรู้คุณให้เด็กเล็ก ๆ ช่วยทำงาน เอาใจใส่แม่เมื่อเจ็บไข้ ให้เคารพคนแก่คนเฒ่า พระเจ้าพระสงฆ์ ประนมมืออยู่ตลอดเวลา

ให้ปลูกฝัง คือว่าให้ใช้เวลาว่าง ปลูกพริก ปลูกมะเขือ ปลูกตะไคร้ ดอกมะลิ ดอกราตรี แม่แต่ลับประรด กล้วย ก็ยังสอนให้ปลูก แล้วยังสอนคาถากันขโมยให้ด้วยว่า “ถ้านกกินเป็นบุญ ถ้าคนกินเป็นทาน” อาตมาซึ่งจำได้อยู่กระทั่งบัดนี้ว่า *ถ้านกกินให้ถือว่าเราเอาบุญ ถ้าคนมันขโมยเอาไปก็ถือว่าให้ทาน แล้วมันก็จะไม่ถูกขโมยเลยจนตลอดชีวิต มันกลายเป็นทานไปเสียทุกที* ถ้าสัตว์มากินก็เอาบุญ...ก็ไม่ต้องฆ่าสัตว์ ไม่ต้องยิงสัตว์

แม่อบรมนิลยักห้ามเล่นการพนัน แม่แต่หมากรุกก็เล่นไม่ได้ เรื่องดนตรี...เราชอบต้องแอบเล่น เรื่องชนไก่จับปลานั้นไม่ต้องพูด

ทั้งหมดนี้ได้อุปนิสัยจากแม่ ที่คอยจ้ำจี้จ้ำไชว่ากล่าวอยู่เสมอ นี่ดูเถอะว่า แม่สร้างอุปนิสัยสร้างดวงใจ พร้อม ๆ กับที่พ่อช่วยสร้างชีวิต โดยส่วนใหญ่หรือโดยส่วนรวม แม่อยู่วงใน...พ่ออยู่วงนอก

เดี๋ยวนี้ในบ้านเมืองเรานั้นมีปัญหา เด็ก ๆ ไม่เคารพ ไม่รัก ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ขวนกันเป็นอันธพาลมากขึ้น เพราะเด็กไม่รู้ว่ “แม่” คืออะไร แม่บางคนก็ไม่รู้ความเป็นแม่คืออะไร ก็มีอยู่เหมือนกัน

แม่คืออะไร เป็นสิ่งที่ทุกคนควรรู้ และรู้โดยปรมัตถ์ขั้นลึกซึ้งด้วยความลึกซึ้ง โดยปรมัตถ์แล้วเราต้องกล่าวว่า *แม่เป็นผู้สร้างโลก โลกจะดีหรือเลวก็เพราะคนในโลกมันดีหรือเลว* คนในโลกมันจะดีหรือเลวก็เพราะว่า แม่ได้สร้างอุปนิสัยคนเหล่านั้นมาอย่างไร ถ้าสร้างมาดี...คนมันดี โลกนี้มันก็ดี ถ้าสร้างมาไม่ดี...โลกนี้มันก็ไม่ดี จึงเห็นได้ว่า “แม่” อยู่ในฐานะเป็นผู้สร้างโลก รวากับว่าเป็นพระเจ้า แม่เป็นผู้สร้างดวงวิญญาณของลูก

แม่ต้องไม่ไปทำหน้าที่ “พ่อ” ถ้าทำหน้าที่พ่อ พ่อก็จะว่างงาน แล้วโลกก็จะเลวลง ไม่มีใครกลมเกลียดวงวิญญาณ ถ้าแม่จะต้องช่วยพ่อทำงาน ก็ต้องไม่ให้เสียหน้าที่ของแม่

แม่อบรมความเก่งในบ้าน พ่ออบรมความเก่งนอกบ้าน...ในสังคมที่กว้างกว่า แต่แล้วแม่ก็สร้างอุปนิสัยลูกมากกว่าพ่อ เราได้รับมรรยาทอุปนิสัยต่าง ๆ นานา ติดเนื้อติดตัวมาจนถึงกระทั่งวันนี้มาจากแม่โดยตรง เรียกว่าเป็นเนื้อเป็นตัวมาเพราะการอบรมของแม่ เรายอมรับว่า พ่อช่วยให้เรามีอาหารกินให้ปลอดภัย แต่แม่ก็ยังคงช่วยสร้างดวงวิญญาณของเราอยู่ พ่อรักเราอยู่วงนอก แต่แม่รักเราอยู่กับอกถึงกับว่ากินเลือดในอกแม่ กินนมของแม่ เรียกว่ามีการถ่ายพันธุอุปนิสัยมากที่สุด

นักเลงผสมไก่ ผสมปลากัด เขาบอกให้ฟังว่า การเลือกพันธุ์ผสมนั้น เขาเลือกตัวเมียมากกว่าตัวผู้ เขาจะเลือกพันธุ์ตัวเมียที่ดีที่สุดมาเป็นแม่พันธุ์ พ่อพันธุ์ไม่ค่อยสำคัญนัก นี่ก็เป็นสิ่งที่น่าฟัง

ที่นี้ก็จะดูไปถึงการอบรม อบรมลูก...บางคนสอนลูกไม่ให้ไหว้ใคร เพราะว่ากลัวจะเป็นทาส ความคิดความเห็นของใคร บางคนก็สอนให้ลูกไหว้ใครจนดูไม่ดูอะไรเสียเลย อย่างนี้มันผิดทั้งสองอย่าง อาตมาคิดว่า *เราควรสอนลูกให้รู้จักเลือกไหว้ใครเสียดีกว่า* ดีกว่าที่จะไหว้ไปตะพึด ดีกว่าที่จะไม่ไหว้เสียเลย ลูกจะรู้จักเลือกไหว้ จะรู้จักผิดชอบชั่วดีในการรู้จักเลือกไหว้ ดีกว่าที่จะไม่ให้ไหว้ใครเสียเลย

แม่ควรจะอบรมนิสัยจิตใจให้ลูกมันมีความรู้สึกสูง แม่ควรพาไปร้านอาหารที่อร่อย ๆ ของเล่นหรือของแต่งตัวที่มีราคาแพง แล้วก็บอกลูกว่า “ทั้งหมดนี้เขามีไว้สำหรับทำให้เราโง่” เด็ก ๆ จะรู้จักคิดไปตั้งแต่เล็ก ๆ ว่า ทั้งหมดนี้มันมีไว้สำหรับทำให้เราโง่อย่างไร? ทั้งหมดนี้แม่จะบอกว่ามีไว้สำหรับทำให้เราโง่ แล้วลูกจะคิดอย่างไร มีเหตุผลอย่างไร ก็ค่อยรู้จักตนเอง

สอนให้ลูกรู้ว่าเราจะต้องทำอย่างไร เราควรมีอะไร ควรกินอะไร ควรใช้อะไร ควรบูชาอะไร ควรทะนุถนอมอะไร ถึงจะเป็นการถูกต้องที่สุด บอกให้ลูกรู้ว่า เรื่องกินก็ดี เรื่องกามก็ดี เรื่องเกียรติก็ดี มันมีลักษณะเหมือนกับดาบสองคม ใช้อีกทางหนึ่งก็วิเศษ ใช้อีกทางหนึ่งก็เจริญ เด็ก ๆ ควรจะรู้ปรมาตถ์ เรื่อง “ตัวกู ของกู” คืออย่างไร เสียหายอย่างไร ทีละเล็กทีละน้อยขึ้นมาตามสมควร ตามความเหมาะสม

เด็ก ๆ จะต้องรู้จักอดทน เสียสละเพื่อแม่ ให้สมกับความเจ็บปวดที่แม่ได้รับเมื่อคลอดเรามา ให้เด็ก ๆ เขารู้จักมีอะไร เพื่อจะได้ทำหน้าที่ถูกต้องเป็นพาสัก ไม่ใช่เพื่อยึดมันถือมัน ลูกควรจะรู้ว่าเราเกิดมาเพื่ออะไร จะปฏิเสธความเกิดมานี้ไม่ได้ เพราะมันเกิดมาแล้ว...มันมีแต่ว่าต่อไปต้องทำอะไร

ที่นี้จะดูถึงข้อที่ว่า *แม่พ่อจะต้องส่งเสริมลูกอย่างไร?* คือจะส่งเสริมลักษณะนิสัยอย่างไร เด็ก ๆ ทารกมีลักษณะนิสัยแห่งการรักดี ดูเถิด..พอเราบอกว่า “ดี ดี” เขาก็ดีใจ ตบพุงแป๊ะ ๆ แป๊ะ ๆ เด็ก ๆ ก็ชอบทำงาน...ชอบขอมมาทำงาน บอกว่า นี่หนูทำเอง นี่หนูทำเอง ก็ต้องส่งเสริมลักษณะนิสัยแห่งการชอบทำงานนี้ให้ยิ่งขึ้นไปตลอดชีวิต

เด็ก ๆ จะต้องรู้จักรักผู้อื่น รู้จักสังคัมกับผู้อื่น เราจะต้องช่วยเพื่อน เราจะต้องมีเพื่อน ถ้าเราไม่ช่วยเพื่อน เราก็อยู่ไม่ได้ แล้วเราก็กลายเป็นคนมีนิสัยที่เลว ๆ เด็ก ๆ ทำงานให้สนุก รู้จักเป็นสุขเมื่อกำลังทำงาน ที่รู้สึกว่าเป็นการถูกต้อง เป็นสุขที่แท้จริง ไม่ต้องใช้เงิน เด็กนี้โตขึ้นก็จะรู้จักแสวงหาความสุขใจโดยไม่ต้องใช้เงิน ชีวิตกับการงานนั้นต้องสิ่งเดียวกันไปเสียเลย งานคือเกียรติยศสูงสุดของคน การทำงานให้สนุกนี้เป็นหลักสำคัญที่สุด คือการเดินทางถูกต้องตามกฎของ “อิทัปปัจจยตา” ใครทำงานสนุก คนนั้นเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตาอย่างยิ่ง

ที่นี้ลูกโตแล้ว ลูกโตขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ควรจะชี้ให้เห็นในส่วนที่ลึกขึ้นไปในฐานะเป็นปรมาตถ์ ให้รู้ว่า *กามารมณกับการสืบพันธุ์นั้นเป็นคนละเรื่องกัน* กามารมณนั้นเป็นเรื่องของกิเลส อยาไปหลงเป็นทาสมัน แต่เรื่องสืบพันธุ์นั้นเป็นหน้าที่ของมนุษย์ต้องประพฤติกระทำอย่างถูกต้อง ถ้าปฏิบัติผิด...มันก็เสียที่ ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ เพราะเกิดมาเป็นทาสของกามารมณ ใครเขาจะหลงใหลก็ตามใจเขา...เราไม่เอา

ไม่ต้องแต่งงานสมรสเพราะกิเลสต้องการ แต่แต่งงานเพราะความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เราต้องมีหน้าที่สืบพันธุ์ไว้ สืบพันธุ์มนุษย์ไว้ ให้มนุษย์เดินทางไปถึงนิพพานให้จงได้ ช่วงคนนี้ไปไม่ถึง ช่วงคนหน้าก็ไปให้ถึง การแต่งงานเพื่อแบ่งภาระกัน ให้มนุษย์ได้ทำหน้าที่ของมนุษย์สมบูรณ์ สะดวก โดยเร็ว และโดยง่าย

การแต่งงานเพื่อเป็นคู่คิด เพื่อช่วยกันให้เกิดความง่ายในการก้าวไปข้างหน้า เพื่อความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์ แม้จะพูดว่าเป็นเพื่อนเดินทางไปสู่นิพพานก็ไม่ผิด แต่คนที่เขาหัวเราะเยาะนั่นมันคนโง่...ไม่ต้องไปสนใจ

แม่ทั้งหลายล้วนแต่ต้องการให้ลูกรอด และต้องการให้ลูกไปได้ไกลกว่าพ่อแม่ด้วยกันทั้งนั้น

ที่นี่ต้องพูดกันถึงหน้าที่ของแม่ ต้องพูดกันถึงพระคุณแม่ในแง่ที่เป็นปรมาตถวิจาร์ณคือ พิจารณากันในส่วนลึกของความหมาย เรียกว่า ปรมาตถวิจาร์ณ การพูดอย่างนี้ก็ยังคงอยู่ในชุดของการบรรยายเรื่องปรมาตถธรรมกลับมา เพื่อเป็นรากฐานของศีลธรรม การปฏิบัติให้ถูกต้องต่อแม่พ่อ หรือแม่พ่อปฏิบัติถูกต้องต่อลูกนี้ ก็เป็นเรื่องศีลธรรมที่เว้นไม่ได้ ที่จำเป็นที่สุด เพราะการที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องโดยแท้จริงนั้น จะต้องมีความรู้ในส่วนปรมาตถธรรม คือในส่วนลึกที่สุด ที่มองเห็นยาก

ต้องใช้สติปัญญาพิจารณาว่า ความเป็นพ่อคืออะไร ความเป็นแม่คืออะไร ความเป็นลูกคืออะไร กระทั่งความเป็นหลาน เหลน สืบ ๆ ไปคืออะไร เขาก็จะปฏิบัติได้ถึงความหมายในส่วนลึก จะได้รับประโยชน์ในส่วนลึก มิใช่สักว่าเกิดมาแล้วก็หลงไหลในกามารมณ์ อย่างดีก็สืบพันธุ์ในลักษณะเหมือนกับที่สัตว์เดรัจฉานสืบพันธุ์ ไม่มีความมุ่งหมายอะไรมากไปกว่านั้น นี่เพราะว่าไม่รู้ว่าเป็นแม่คืออะไร ไม่รู้ว่าแม่คือผู้สร้างดวงวิญญาณของลูก ตั้งแต่วันแรกที่ลูกเกิดมา

แม่ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง พ่อทำหน้าที่อย่างหนึ่ง ถ้าแม่ไปทำหน้าที่ของพ่อ โลกนี้ก็จะไม่มีแม่แล้ว มันจะเป็นอย่างไร มันจะไม่มีสิ่งผูกพันอันลึกซึ้งในเรื่องความรัก ในเรื่องความกตัญญู มันไม่สมกับที่ว่าคำว่า “แม่” นี้มาก่อนคำว่า “พ่อ” ในภาษาธรรมะ ภาษาบาลี ภาษาศาสนา จะพูดว่า “มาตาปิตา” ว่า “แม่พ่อ” ไม่ได้พูดว่า “ปิตามาตา” ...ไม่เคยพบเลย เพราะแม่มีความสัมพันธ์ในส่วนที่วามาก่อน ลูกจะเรียก “แม่” ซัดก่อนที่จะเรียก “พ่อ”

ขอให้สนใจว่า แม่จะนำหน้าในการสร้างอุปนิสัย สร้างชีวิต วิญญาณในด้านลึกของลูก เราจึงควรพิจารณากันในลักษณะที่ว่า เป็นปรมาตถวิจาร์ณ ปรมาตถธรรมอย่างนี้มาแล้ว ศีลธรรมก็จะมีรากฐานที่จะมั่นคง จะก้าวหน้า ถูกต้องและลึกซึ้ง มันเป็นกฎของอิทัปปัจจยตา “อย่างนี้เอง” ชีวิตทุกก้าวอย่างต้องเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตา ไม่ว่าจะอยู่เป็นชาวนา หรือว่าจะบรรลุนิพพาน มันเป็นกฎที่เฉียบขาดว่า ...เราทุกคนจะต้องเดินให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติอันเฉียบขาด...เหมือนกับพระเป็นเจ้า

แม่ก็มีหน้าที่สร้างโลกเหมือนกับพระเป็นเจ้า เพราะเกิดมาก็สร้างอุปนิสัยของเด็กทุกคนในโลก จนโตขึ้นมาแล้วก็จะได้เป็นพลโลกที่ดี แม่ก็สร้างโลกนี้เหมือนกับพระเจ้าสร้างโลก และก็โดยกฎของพระเจ้าผู้สร้างโลก คือกฎของอิทัปปัจจยตา...เดินตามกฎของอิทัปปัจจยตา ไม่ว่าจะอยู่เป็นชานา หรือว่าจะบรรลุนิพพาน พุดอย่างนี้ก็หมายความว่าพุดให้มันหมดจดสิ้นเชิง

ถ้าจะอยู่กันในระดับต่ำ เป็นชานา...หาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง มันก็ต้องเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตา แม่ของชานาก็ต้องเป็นแม่ที่ถูกต้อง เป็นแม่ที่เป็นอาจารย์ของลูกที่ดี เป็นพระพรหมของลูกที่ดี เป็น “อาหุเนยยบุคคล” ของลูกที่ดี ไม่มีอะไรดีไปกว่าแม่ในแง่ของลูกแต่ละคน ๆ จึงว่าแม่จะอยู่เป็นชานา ก็ต้องเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตา

ที่นี่ถ้าจะก้าวหน้า หรือจะบรรลุนิพพานอันสูงสุด ก็ยังต้องเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตาให้ถูกต้องทุกกระเปียดนี้ เป็นลำดับ ๆ มันก็จะไม่เหลือวิสัยที่คนเราจะบรรลุนิพพาน คือ มีชีวิตอันเยือกเย็น ที่นี่และเดี๋ยวนี้ ไม่ต้องรอดตายแล้ว ถ้าปฏิบัติด้วยความเยือกเย็น ต้องได้ที่นี่ เดี่ยวนี้ ตายแล้วก็ไม่ต้องสงสัย เรียกว่ามีชีวิตเยือกเย็นที่นี่และเดี๋ยวนี้ จะได้รับประโยชน์กว่า ถ้าที่นี่เดี๋ยวนี้ได้รับ ตายแล้วก็ไม่ต้องสงสัย ไม่ต้องเป็นห่วงต่อเรื่องตายแล้ว ขอแต่ให้ทำให้ถูกต้องที่นี่และเดี๋ยวนี้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จะเป็นการรับประกันตลอดไป

นี่แม่จะต้องปลูกฝังความรู้อันนี้ให้แก่ลูก ลูกก็จะเดินถูกทาง มันก็เลยพร้อมที่จะเป็นแม่ที่ดี เป็นพ่อที่ดีสืบต่อ ๆ กันไปในอนาคต ทั้งหมดนี้เราเรียกว่า... “ปรมัตถวิचारณํ” เกี่ยวกับพระคุณของแม่” ดูพระคุณของแม่ในด้านลึก แล้วก็ได้เคารพ รัก กตัญญู เชื่อฟังพ่อแม่กันอย่างสูงสุด เพื่อเตรียมตัวเป็นพ่อแม่ที่ดีสืบไป ในเมื่อถึงรอบเวรของตนเข้า

ปรมัตถวิचारณํนี้ ขอให้เป็นที่สนใจแก่บุคคลทั้งหลายที่เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นความรู้ที่ต้องใช้ ทั้งแก่เด็กที่กำลังอมมือ และแก่เด็กที่หัวหงอกแล้ว อย่าได้มีอะไรผิดพลาดในเรื่องหน้าที่ของแม่และลูกต่อไปอีกเลย หวังว่าพ่อแม่และลูกหลานทั้งหลายจะมีความรู้เรื่องนี้อย่างเพียงพอ ปฏิบัติแล้วไม่บกพร่องในหน้าที่ของตน ๆ จะได้ประสบความสำเร็จ ในฐานะที่เป็นมนุษย์อยู่ทุกทิพารাত্রีกาลเป็นแน่นอน

ขอให้ความหวังอันนี้จึงสำเร็จสมความปรารถนา เพราะว่าเรามีความเป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง มีความเชื่อถูกต้อง มีความกล้าหาญอย่างถูกต้อง แล้วเป็นอยู่ด้วยความถูกต้องนั้น เป็นสุขอยู่ทุกทิพารাত্রีกาล เทอญฯ

“แม่เส้นทาง ย่างเดิน ระเหินระหก
แม่ล้มลุก คลุกเขี่ย ไม่เป็นไร

ประคองครก ขึ้นเขา ยังก้าวไหว
แม่กอดใจ ลูกไว้...ไม่เจ็บเลย”

น้อมรำลึกบูชา พระคุณอันสูงสุดของแม่

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

วันที่สมมติกันว่าเป็น “วันแม่” ได้เวียนมาถึงอีกครั้งหนึ่งตามที่ท่านทั้งหลายได้ทราบเป็นอย่างดีอยู่แล้ว เรามาประกอบพิธีแห่งการระลึกในวันแม่เป็นพิเศษ จะต้องทำให้ถูกต้อง จะต้องทำให้มีความหมาย ให้มีประโยชน์

ความหมายของแม่

ในชั้นแรก ก็จะต้องทราบเสียก่อนว่า วันแม่นี้คืออะไร? ข้อแรกก็จะตอบว่า วันแม่ คือวันที่ระลึก แต่ความหมายของแม่ จะทำให้ความหมายของแม่ปรากฏชัดเจนในใจ จึงควรจะทำความเข้าใจในข้อนี้เป็นพิเศษ

ความหมายของแม่คืออะไร? ตอบในทางฝ่ายกายก็เป็นอย่างหนึ่ง ตอบในทางฝ่ายวิญญาณก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง

ฝ่ายกาย... เราก็มีมารดาที่ให้กำเนิดเรามานั้นเป็นแม่

ทางฝ่ายวิญญาณ... นั้น เรามีอะไรมากกว่านั้น คือเรามีพระพุทธเจ้าเป็นพ่อ มีพระธรรมเป็นแม่ มีพระสงฆ์เป็นพี่

แม่ทางฝ่ายกาย

เนื่องจากวันนี้เป็นวันประกอบพิธีที่ระลึกแก่แม่ในทางฝ่ายกาย เราก็จะพูดถึงกันแต่แม่ทางฝ่ายกาย เราจะต้องระลึกถึงความหมายของแม่ในทางฝ่ายกายให้สมบูรณ์ เพื่อจะเป็นวันที่บูชาพระคุณของแม่ และเป็นวันที่ประกาศพระคุณของแม่ที่กึกก้องอยู่ในจิตใจของคนทุกคน

แม่ : ผู้ที่ทำให้สัตว์โลกไม่สูญพันธุ์

เมื่อถามว่า แม่คือใคร? ตอบได้ว่า *แม่คือผู้ที่ทำให้สัตว์โลกไม่สูญพันธุ์* ถ้าขาดผู้ที่เรียกว่าแม่อย่างเดียวนั้น โลกนี้..มนุษย์นี้ก็สูญพันธุ์ ฉะนั้นในข้อแรกเราจะต้องนึกถึงข้อที่มีความหมายนี้

แม่ : ผู้สร้างดวงวิญญาณของลูก

อีกอย่างหนึ่ง *แม่เป็นผู้สร้างดวงวิญญาณของลูก* คือไม่ใช่เพียงแต่ให้ชีวิตจิตใจเท่านั้น แต่ให้ดวงวิญญาณ คือ ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง สติปัญญาในความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง...นี่แม่ก็พร่ำสอนให้มาตั้งแต่อ่อนแอแต่อก

แม่ : ผู้สร้างโลก

ดูให้กว้างออกไปก็จะพบว่า *แม่เป็นผู้สร้างโลก...* ดูให้ดี แม่เป็นผู้สร้างโลก แต่เขามองข้ามกันไปเสียหมดจึงไม่เห็น แม่สร้างลูกที่ดี ลูกที่ดีก็เป็นพลเมืองที่ดี รวมกันก็เป็นพลโลกที่ดี เมื่อมีพลโลกที่ดี โลกนี้ก็เป็นโลกที่ดี ดังนั้น แม่นั่นแหละเป็นผู้ที่สร้างโลก แล้วก็สร้างโลกที่ดี สร้างโลกให้มีสันติภาพ และกลายเป็นผู้สร้างสันติภาพของโลกอย่างลึกซึ้งยิ่งกว่าผู้ใด

ขอให้เราได้รู้จักแม่กันในความหมายนี้ เมื่อทำให้สัตว์โลกไม่สูญพันธุ์ สร้างดวงวิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องให้มาตั้งแต่อ่อนแอแต่อก แล้วก็ผู้สร้างโลก...สร้างโลกที่ดี เพราะสร้างบุตรที่ดี สร้างบุตรคนที่จะเป็นพลเมือง พลโลกที่ดี แม่จึงเป็นผู้สร้างโลก แล้วก็สร้างโลกที่ดี ดังนั้น จงพิจารณาดูเถิดว่าพระคุณของแม่นั้นมีอยู่อย่างใหญ่หลวงเพียงไร ดูให้ละเอียด

แม่ : ครูคนแรกของลูก

ในทางธรรมะท่านก็กล่าวว่า แม่...รวมทั้งพ่อ หรือจะแยกแต่แม่ก็ได้ว่า *แม่เป็นผู้บูรพาจารย์ เป็นอาจารย์คนแรกของลูก* มาตั้งแต่วันแรกคลอด นับตั้งแต่สอนให้ดูนม สอนให้ทำอะไรทุกอย่าง สอนมาเรื่อย ๆ จนกว่าลูกจะเติบโตเป็นทารก เป็นเด็กที่โตขึ้นมา แม่สอนก่อนใคร ๆ และสอนมาก ข้อนี้น่าประหลาดใจแก่จิตใจของคนทุกคน แม่จึงเป็นครูคนแรกของโลก

แม่ : พระพรหมของลูก

แม่นั้นเป็นพระพรหมของลูก พระพรหมคือ ผู้มีเมตตา กรุณา ท่านไปค้นหาดูเถิด ในโลกนี้หรือโลกไหน ๆ ใครเป็นผู้มีเมตตากรุณาแก่เรามากที่สุด ในที่สุดก็จะพบว่าแม่อีกนั่นเองเป็นผู้มีเมตตากรุณาแก่เราถึงที่สุด และยิ่งกว่าใคร ๆ จึงกลายเป็นพระพรหมของลูก... พระพรหมคือผู้ที่เมตตาของลูก

แม่ : อาหุเนยยบุคคลของลูก

แม่เป็นนาบุญ เป็นอาหุเนยยบุคคลของลูก คือเป็นเหตุให้ลูกได้เกิดบุญ เกิดกุศล ให้เกิดความดีงาม ทุกอย่างทุกประการ เป็นผู้ที่ให้ลูกได้ตอบสนองและก็เป็นบุญเป็นกุศลขึ้นมาแก่ลูกนั้น เป็นเนื่อนาบุญของลูกยิ่งกว่าสิ่งใด จะเรียกว่าแม่เป็น พระอรหันต์ ก็ยังได้ คือในฐานะที่ลูกจะต้องเคารพบูชาอย่างเดียวกันกับเคารพพระอรหันต์

การตอบสนองพระคุณของแม่

เมื่อทราบว่าแม่คือใครแล้ว เราก็จะได้พิจารณากันต่อไปว่าแม่มีพระคุณอย่างไร แล้ว เราจะสนองหรือตอบสนองพระคุณของแม่กันอย่างไร?

ทำหน้าที่ของลูกที่ดี คือทำให้แม่สบายใจ

ข้อแรกขอตอบว่า ด้วยการทำหน้าที่ของลูกที่ดี เป็นลูกที่ดี ให้ตรงตามความหมายของคำว่าลูก อันมีความหมายว่า ผู้ที่ทำให้พ่อแม่สบายใจ ลูกคือผู้ที่ทำให้พ่อแม่สบายใจ เกิดมาสำหรับทำให้พ่อแม่สบายใจ ถ้าไม่...ก็ไม่เรียกว่าลูก

สบายใจในสองความหมาย คือ ในโลกปัจจุบันนี้ ก็ทำให้พ่อแม่สบายใจด้วยการอุปัฏฐาก บำรุง บำเรอบิดามารดา แม่อยู่เฉย ๆ ... พ่อแม่ก็ยังสบายใจ พ่อแม่สบายใจมาตั้งแต่เมื่อลูกอยู่ในท้อง แม่หวังที่จะได้ลูก พอใจที่ลูกปลอดภัย ลูกจะคลอดออกมา แม่ก็สบายใจแล้ว จนกระทั่งว่าคลอดออกมาแล้ว แม่ก็สบายใจว่าได้สิ่งที่ตนปรารถนา ความหมายเป็นความพอใจสบายใจในโลกนี้ นี่เป็นอย่างนี้

สำหรับในโลกหน้านั้น พ่อแม่ก็หมดหวังแล้วว่า จะไม่มีใครบำเพ็ญบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้... พ่อแม่มีความสบายใจในความหมายของโลกหน้าก็เป็นอย่างนี้

ปฏิบัติตนเป็นคนกตัญญูทวดเวที

เราจะต้องตอบสนองพระองค์ ด้วยการปฏิบัติตนเป็นคนกตัญญูทวดเวที คือ รู้พระองค์ของแม่เป็น
อย่างดี แล้วประกาศความรู้ที่ออกมา เป็นการประพฤติในธรรม ตอบสนองพระองค์ของพ่อแม่ให้เป็นที่
รู้จัก ไม่ใช่กตัญญูอยู่ในใจ...มันไม่พอ มันต้องตอบสนองด้วยการกระทำ ให้รู้กันทั่วไปว่าเป็นผู้รู้พระองค์
พยายามทุก ๆ อย่างไม่ให้เป็นที่ขุ่นข้องหมองใจ แม่แต่ว่าเพียงแต่ทำให้แม่โกรธหรือไม่สบายใจนี้ก็ไม่ทำ
ไม่ต้องพูดถึงว่า จะทำให้แม่น้ำตาตานั้นมันมากเกินไป..

ลูกคนใดทำให้แม่น้ำตาตก ท่านกล่าวกันว่า ลูกคนนั้นจะตกนรกในชั้นอเวจี แม่รู้แบบนี้ก็ไม่กล้า
น้ำตาตก แม้ว่าลูกจะทำความผิดร้ายกาจต่อแม่อย่างไร แม่ก็ไม่กล้าเสียใจกันนัก แม่ไม่กล้าเสียใจจน
น้ำตาตก เพราะกลัวว่าลูกจะตกอเวจี

นี่...ดูพระองค์ของแม่ว่ามีมากถึงอย่างไร แล้วก็ให้รับรู้ไว้ด้วยเถิดว่า จะสนองพระองค์ของแม่กัน
อย่างไร ในที่สุดเราก็จะได้รับอานิสงส์ของการที่ตอบสนอง พระองค์ของแม่อย่างถูกต้อง

อานิสงส์ของการตอบสนองพระองค์ของแม่

ในวันที่เป็นการระลึกถึงแม่ ที่เรียกว่า..วันแม่ **อานิสงส์ที่รับก็คือทำให้โลกนี้มีแม่ ทำให้โลกนี้ไม่
ว่างจากแม่ การที่โลกนี้ แม่นี้มีความหมาย เพราะว่า...**

จะทำให้โลกนี้มีจิตใจอ่อนโยน

มีความรักใคร่ ประนีประนอม ผ่อนผันซึ่งกันและกัน

มีความรักในส่วนตัว ที่จะนำไปสู่ความรักสากล คือรักคนทุกคน ในฐานะเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ
ตาย แม่ได้ปลูกฝังนิสัยแห่งความอ่อนโยนหรือความรัก ความเมตตาให้แก่ทุกคน เลยสร้างโลกแห่ง
ความรักความเมตตาขึ้นมาได้

ถึงที่สุดขอให้มุ่งหมายในข้อที่ว่า แม่เป็นผู้สร้างโลก แม่เป็นผู้สร้างความรักสากลคือความรักคน
ทุกคนในโลก ทำให้โลกนี้เป็นโลกที่มีคุณธรรม มีสันติสุข มีสันติภาพ

น้อมรำลึกบูชาพระคุณอันสูงสุดของแม่

เราจגעลิมฉลองวันแม่กันโดยนัยนี้เถิด คือ รู้พระคุณของแม่...ระลึกถึงพระคุณของแม่ ตั้งใจปฏิบัติให้ถูกต้อง ให้เหมาะสมให้เพียงพอแก่การที่แม่มีพระคุณสูงสุดอย่างไร แล้วท่านทั้งหลายก็จะเป็นผู้ที่ม่ชื่อว่า เป็นผู้ประพุดิธรรมในส่วนนี้อย่างครบถ้วนบริบูรณ์

ขอให้ท่านทั้งหลายผู้ประพุดิธรรมอย่างนี้
ประสบความสำเร็จในการประพุดิ
แล้วเป็นผู้มีความสุขอยู่ทุกทิพาราดรีกาล เทอญ ฯ

คำน้ำนม

ไพบุลย์ บุตรชั้น : คำร้อง ทำนอง

แม่นี้มีบุญคุณอันใหญ่หลวง
ที่เฝ้าหวงห่วงลูกแต่หลัง เมื่อยังนอนเปล
แม่เราเฝ้าโอบอุ้ม ก่อลมลูกน้อยนอนเปล
ไม่ห่างหันเหไปจนไกล

แต่เล็กจนโตโอ้แม่ถนอม
แม่ฝ้ายผอมข้อมเกิดแต่รัก ลูกปักดวงใจ
เติบโตโอ้เล็กจนใหญ่ นี่แหละหนาอะไร
มิใช่ใดหนา เพราะคำน้ำนม

ควร..คิดพินิจให้ดี
คำน้ำนมแม่นี้ จะมีอะไรเหมาะสม
โอ้อ้วแม่จ๋า ลูกคิดถึงคำน้ำนม
เลือดในอกผสม กลั่นเป็นน้ำนมให้ลูกดื่มกิน

คำน้ำนมควรอุชูวให้ลูกฝัง
แต่เมื่อหลังเปรียบดังผืนฟ้าหนักรกว่าแผ่นดิน
บวชเรียนพากเพียรจนสิ้น เพียงหยดหนึ่งน้ำนมกิน
ทดแทนไม่สิ้นพระคุณแม่เอ๋ย

พ่อแม่ แม่เฒ่า

อ.สุนทรภู่ : ประพันธ์

พ่อแม่ก็แก่เฒ่า
จะพบจะพ้องพาน
ใจจริงไม่อยากจะ
แต่ซีพมิตนทาน
ขอเถิดถ้าสงสาร
คนแก่ชะแรวัย
ไม่รักก็ไม่ว่า
ให้กินและให้นอน
เมื่อยามเจ้าโกรธซึ่ง
ร้องไห้ยามป่วยไข้
เฝ้าเลี้ยงจนโตใหญ่
หวังเพียงจะได้ผล
ขอโทษถ้าทำผิด
ใจแท้มีแต่ความ
ต้นไม้ที่ใกล้ฝั่ง
วันหนึ่งคงล้มไป

จำจากเจ้าไม่อยู่นาน
เพียงเสี้ยววารของคืนวัน
เพราะยังอยากเห็นลูกหลาน
ต้องร่ำรานสลายไป
อย่ากล่าวขานให้เข้าใจ
คิดเพลินไพลเป็นแน่นอน
เพียงเมตตาช่วยอาหาร
คลายทุกข์ผ่อนพอสุขใจ
ให้หนักถึงเมื่อเยาว์วัย
ได้ใครเล่าเฝ้าปลอบโยน
แม้เหนื่อยกายก็ยอมทน
เติบโตจนสง่างาม
ขอให้คิดทุกทุกยาม
หวังติดตามช่วยอวยชัย
มีหรือหวังอยู่นานได้
ทิ้งฝั่งไว้ให้วังเวง

คำขอบพระคุณ

ธรรมสภาขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ พระธรรมโกศาจารย์ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ, พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ พระธรรมโกศาจารย์ หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ แห่ง วัดชลประทานรังสฤษฎ์ องค์แสดงพระธรรมเทศนาในหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างสูง ที่ได้เมตตาแสดง แก่ท่านสาธุชนในโอกาสพิเศษต่าง ๆ อันกล่าวถึงความหมาย ความสำคัญของแม่ และการทดแทน พระคุณของแม่ ซึ่งผู้เป็นลูกทุกคนพึงได้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อน้อมรำลึกในพระคุณอันสูงสุดของแม่ และพื่อนำไปปฏิบัติเพื่อทดแทนพระคุณของพ่อได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ตามหลักธรรมคำสอน ของพระพุทธเจ้า

ขอกราบขอบพระคุณ มูลนิธิ กองทุน หน่วยราชการ วัด ห้างสมุด โรงเรียน ศูนย์หนังสือทั่ว ราชอาณาจักร และท่านสาธุชนผู้จัดพิมพ์เป็นธรรมทานในงานพิธีต่าง ๆ ที่ได้กรุณาช่วยในการ เผยแพร่หนังสือเล่มนี้เป็นอย่างสูง

ธรรมสภาได้รวบรวมหนังสือและสื่อธรรมไว้บริการแก่ท่านสาธุชน จากสำนักพิมพ์และสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ท่านที่สนใจเลือกชมได้ที่

ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

เลขที่ ๒-๖ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐ โทร.๘๘๘๗๙๔๐
ริมถนนบรมราชชนนี กิโลเมตรที่ ๑๖ ก่อนถึงพุทธมณฑลสถาน เพียง ๒ กิโลเมตร

สถาบันบันลือธรรม กราบเรียนเชิญท่านสาธุชนร่วมฟังพระธรรมเทศนา จาก พระสุปฏิปันโน

ในโครงการ **พบพระ พบธรรม** ทุกวันเสาร์ เวลา ๑๕.๓๐-๑๗.๐๐ น.

ณ ห้องประชุมสถาบันบันลือธรรม บริเวณชั้น ๒ อาคารศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา